Prohászka Ottokár:

Konferencia Beszédei

Dr. PROHÁSZKA OTTOKÁR

SZÉKESFEHÉRVÁRI PÜSPÖK

KONFERENCIA BESZÉDEI

MELYEKET A BUDAPESTI EGYETEMI TEMPLOMBAN

MONDOTT 1920. MÁRCIUS 28-TÓL 31-IG

A SZOCIÁLIS MISSZIÓTÁRSULAT ÉS AZ ORSZÁGOS KATH. NŐVÉDŐ-EGYESÜLET

LELKIGYAKORLATAIN

Kézirat gyanánt.

Prohászka Angela feljegyzése nyomán.

STEPHANEUM NYOMDA R. T.
Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. szám.

1.

1920 március 28. délután.

Kedves keresztény leányaim!

Ezek a nagy idők nem multak el felettünk nyomtalanul. Ha valaki nem is őszült bele, ha arcába nem is szántott mélyebb barázdákat a gond és szégyen, azért biztos, hogy az öntudatos lélekben megvannak a nagy benyomások. Amikor mi lelkigyakorlatot akarunk tartani, a Krisztusban való megújulás után vágyódunk, a mélyebb belátásoknak, keserves benyomásoknak, nagyobb, igényeknek, nagyobb szenvedéseknek mélyéből akarjuk az Isten kegyelmeit, a lélek erőit a magunk számára kiemelni.

Gondolom, hogy nagy szükségünk van meleg lélekre, bízó lélekre; valami hatalmas effort-morálra, valami hatalmas erkölcsi megerőltetésre, valami mélyebb, elszántabb lelki kilépésre. Azután szükségünk van őszintén, hatalmasan, minket férfiakká, megértő, férfias lelkekké avató kereszténységre.

Ami az első pontot illeti, a mi első nagy szükségünk a közeli Isten, a bensőséges

vallás, a meleg szív, a meleg lelkiség, a meleg belső világ, melyet az ember magában hordoz. Hogy a világ micsoda, az végre is, durch mein Temperament geschaut, a lelkemen át nézve, amelynek tükrében megtörik, a reakciótól függ. A belső világ az minden! Amilyen a lélek, olyan az élet. Ha keserves a lelkem, keserves az is; ha könnyű, lendületes a lelkem, lendületes az életem is.

Ugy másfél évvel ezelőtt, egy vasárnap délután Székesfehérváron betoppan hozzám valaki: egy fiatalember csukaszürke tábori ruhában. Bemutatja magát és azt mondja: jövök az olasz fogságból; elmondja hol járt, hogy járt. Estefelé mondom néki: «most már ne utazzon el, maradjon nálam éjszakára». «Nem, én még ma elmegyek», felelte. «Hiszen csak valamikor éjfélkor fog megérkezni!» «Az nem baj, mert a kapukulcs nálam van. Az én édesanyám részt vett azokon a lelkigyakorlatokon, melyeket ön tartott és amelyekben a kapukulcsról volt szó. Elküldte nekem a kapukulcsot, hogy bármikor hazajöhessek. A kapukulcs nálam van». «No hát akkor az Isten áldja meg, menjen csak haza!»

A kapukulcs az otthon, a kapukulcs azt

jelenti, hogy én az otthontól, ha messze is esem és elszakadok tőle, az otthon szelleme elkisér engem és a lelkem mindig oda gravitál valamiképen. Ez a kapukulcs gyökér, gyökere a lelkemnek, elágazik messze az édesanyám, a kedves otthon miliőjébe.

Nekem kapukulcsos vallás kell, otthonos vallás. Nekem az Istenhez közel kell magamat éreznem; nekem szenvedélyem, igényem, hogy ne legyek valami idegen száműzött vándor a világban, hanem otthonom legyen és az otthonhoz kapukulcsom legyen; Istenem legyen. Nekem erre van szükségem!

Az emberben ez meglesz, ha a lelke, a szíve, a lelkiismerete, az élete rendben van. Akkor a kapukulcs a zsebében van, akkor az otthon szelleme mint egy láthatatlan jelenlét folyton követi, nem hagyja el, mert nem szakadhat ki belőle. Ha én az én Istenemhez közel akarok állni, a lelkemnek kell rendben lenni. A lelkemnek, vagyis a hitemnek. Ha kételkedem, ha a hitem gyenge, ha gyenge vagyok, hogy önmagamra támaszkodjam, ha nekem az országutak is keskenyek, melyeket a szent kereszténység vágott előttem, akkor

én messze vagyok attól, akihez közel kellene lennem. Szükséges, hogy az én lelkem Istené legyen. A lelkem lehet a férjemé, a gyermekeimé, a barátaimé, de mindenekfölött Istené kell, hogy legyen. Mert ez a világ leválik rólam és a gyermekem meghal, a férjem elpusztul. Keresztülvágom magamat mindazon a szereteten, ami hozzám tapad és ha nincs Istenem, hát mim legyen és hova legyek?

Hitet! A hitből nem engedek. A lelkem világossága az én napsugaram. Akarsz rendben lenni? Erősítsd meg a hitedet. A hitet erre az üllőre akarom tenni, az örök igazságok üllőjére és a pörölyt a kezembe veszem és lesújtok rá, gerincet adok neki, hogy legyen erős, fölényes életem.

Először is azt akarom, hogy a lelkem az én Istenemé legyen, a szivem Istenemé legyen. Észreveszik-e kegyetek is önmagukon, hogy az ember szíve könnyen válik kétfelé: az embe Isten, áhítat, hit, tisztaság, komoly erkölc iség és világi és világias blazirtság közt megoszthatja magát és azon veszi magát észre, hogy az a régi csengés valahogyan hiányzik a szivéből; mintha ott egy repedt harang volna; szól,

de ijesztően szól. Nekem pedig egy egységes, harmónikus megszólalás kell, amely azt mondja: rendben vagy, a csengéséről megismerem, hogy rendben vagy.

Csak nézzünk bele a szivünkbe. Nagyon sok bajunk azért van, mert a szivünk nem volt hű, nem volt hű ideáljaihoz, nem volt hű a törvényhez, lazult, engedett eresztékeiből, valamiképen repedezett fal, nincs meg a törhetetlen, szép, nagy stílus benne. Azért van ez, ismétlem, mert az ember hűtelen; mert az ember máshol is keresi az ő vigaszait; mert laza, hanyag; mert enged a fegyelemből, az imából, a meditációból és a gyeplőt odadobja a paripák közé. A kulcs, mintha kiesett volna a zsebéből.

Az Úristen akkor hű az emberhez, ha az ember hű hozzá. Ne mondjuk, hogy az Isten nem hagy el minket. Testvéreim, én azt látom, hogy Isten elhagy minket, ha az ember elhagyja őt. És ennek az elhagyásnak mindenféle útja van és módja. Ha valaki jó lelkigyakorlatot akar végezni, fontos, hogy megvizsgálja a lelkét, hol vannak a bizonytalanságok, amitől azután származik az a sok mindenféle, ami az embert igazi örömre nem engedi jutni.

Csak annak az embernek van öröme, akinek csengő szíve van. A csengő szív, a meg nem hasonlott szív, az egységes, az elvek szerint élő, a törvényeknek feltétlenül átadott szív, ez kell nekem!

Nekem a lelkiismeretemmel kell rendben lennem. A lelkiismeret a törvénnyel áll szemben; a lelkiismeret rögzíti a fényt, amely az erény, rögzíti a feketeséget, amely a bűn és tudja, melyiknek van felette hatalma. Édes testvéreim, hiszen mi mindnyájan tele vagyunk utcalével, szemétdombok levével; az ember lelke mint a szivacs, teleivódik. Ki az, aki képes magát hermetice elzárni? Senki! Aki nem hallja soha, ami vétkes, akinek a szivében nem hangzik soha kigyósziszegés, akire rá nem lehel a mocsár, a posvány. Mi mindnyájan benne vagyunk egy világban, amelyről a Szentírás mondja: «Tele van az élet kevélységével» azzal a hamis szellemmel, azzal a piszkos, melegített vízzel. Tiszta lelkeket! Jaj, de elite nemzedék az, amely ezzel az aspirációval indul ki a saját dicsősége és nemessége felé, hogy azt mondja: én pedig egy tiszta ember akarok lenni. Vétkes vagyok? Majd megtöröm magam. Bűnös vagyok? Majd megtisztulok. Ala-

csony vagyok? Fölemelkedem. Meghúzom a gyeplőt, megrántom, hogy menjen a ló trappban, bizvást, bátran és biztosan. Ezt akarom! Hogyha ez a három meglesz, akkor az én egész életem valami más stílben lesz, a krisztusi hasonlatosság kiverődik rajtam. Ha mi akarjuk, hogy a vallás meleg, édes lelkület legyen, ne formalitás, hanem erő; az Isten a közelünkben legyen, akkor először is erre van szükségünk. Ennek a lelkiségnek, a belső világnak a restaurálására akarjuk a lelkigyakorlatokat felhasználni.

A másik cél: mi azt akarjuk, hogy nekünk igazán erőnk legyen ebben a romlott, rossz világban. Mi érezzük, hogy az ember a vesztébe rohan. Hallom, hogy könyvek jelennek meg «Über den Untergang der europaeischen Kultur», hogy itt romlik minden. Hát hiszen az ember érzi! És mi, akik bele lettünk avatva ebbe a romlásba és látjuk, miféle rettenetes, hatalmas, borzasztó erővel dolgoznak a társadalom alapjai alatt, azt nem kell bizonyítani, hogy ez egy Untergang és ahogy tönkre mentek más kulturák, tönkre megy ez is és majd úgy beszélnek róla, mint egy régi, elmult világról.

Ha a kultura tönkre megy, én nem akarok tönkre menni! A léleknek nem szabad tönkre menni. Ha az embereket fel is akasztják, a lelküket ki nem pusztítják. Ha minden szakad itt, ami társadalom, ha az ember folyton lekerül, az, ami lélek, föléje kerül. Nekünk egy olyan erőre van szükségünk, amely dacára rossz világnak, dacára keserűségnek, veszedelemnek, mégis a lélek uralmát kivívja, győzelemre segíti. Hát honnan vegyük az erőt? Ha most az Isten megjelenne itt köztünk, ha valami kinyilatkoztatásnak a kegyelmeiben részesülnénk, kegyetek mélyen megrázkódnának, megdermednének és meg vagyok győződve, mint más emberek vonulnának innen ki. De ilyen rendkívüli isteni benyúlásra mi nem számíthatunk. A krisztusi háztartás nincsen berendezve ilyen hatásokra. Honnan vegyük az erőt? Bennünk vannak erők, higyjék el! Kegyetek szentek lehetnek, tisztességes, nagyerényű nők lehetnek, hogyha önmagukból az értékek forrásait fakasztják, amelyek bennük lapanganak; hogyha kegyetek önmagukban az örök eszményeket, amelyek a lelkükbe vannak beleégetve, megint kigyullasztják, Mondom: bennem vannak az örök értékek. Az én eszmé-

nyeim azok, amelyeket az Isten ad. Az ember teremtetett, hogy az Istent megismerje, őt szeresse, neki szolgáljon és ekkép üdvözüljön. Aki ezt az alapot megfogja, ezen épít egy életet, annak tornya az egekbe ér; nem lesz bábeli torony, hanem Jákob létrája, amelynek végén Isten fogadja. Én vagyok az a nemes törzs! Nem kell nekem más, mint öntudatra ébreszteni, ami bennem alszik, felébreszteni mindazokat az energiákat, amelyek itt szunnyadnak.

Ugy-e, mi meg vagyunk keresztelve, mi keresztény emberek vagyunk. Mit is mond szent Pál a keresztségről? «Akik meg vagytok keresztelve, Krisztust öltöttétek magatokra». Ti álarcos emberek, bennetek Krisztus van. Nem tolstoji gondolat ez, nem dostojevski-i misztika. «Akik meg vannak keresztelve, Krisztust öltötték fel magukra; akiben Krisztus kegyelmei járnak, abban Krisztus szépsége, hasonlósága akar kiverődni. Hát érezzétek ezt meg! Erre valók a lelkigyakorlatok. Ott megérzem, hogy milyen fából faragtak engem, milyen márványból véstek ki engem; ott csodálatos, fölséges benyomásokat veszek.

Bennetek van az életerő, de az életerőt

nevelni kell. Azt mondja szent Pál máshol: «Ébredj, aki alszol és Krisztus megvilágosít téged». Mire valók a lelkigyakorlatok? Öntudatra ébreszteni, a szentség öntudatára, saját erődnek öntudatára, mely benned van, hogy te képes vagy a világot legyőzni. Öntudatra ébreszt, hogy benned szépség van, de azt elő kell csalni, elő kell hivni.

Hogyha én keresztény ember vagyok, akkor nekem kereszténynek kell lennem; ha felkent ember vagyok, ha a Szentlelket vettem, ha bennem a Szentlélek lakik és jár, ennek ki kell verődnie rajtam. Ne engedjük a Krisztus dicsőségét! Mondjuk: hát ha keresztény vagyok, keresztény leszek; ha Krisztust oltották belém, verődjön ki rajtam a krisztusi szépség; ha vértanú lélek vagyok, érezzék meg a lelkem ellentállásán, hogy a léleknek embere vagyok; hogyha annyiszor áldoztam és Krisztust vettem és ettem és Krisztussal egyesültem, mit akartok még? Szentségi jelenlét vesz benneteket körül, ti fel vagytok kenve a szentségek olajával. Nekünk a lelkigyakorlatokban meg kell köszönnünk, hogy megkereszteltek minket, hogy az Úristen nevelt, ringatott, megerősített, táplált; meg-

köszönöm nemcsak valami istentiszteleti formalitásban, hanem az isteni életnek bennünk való kialakításában.

Beszélnünk kell az Istennel. Néma gyermeknek anyja sem érti a szavát; akinek nincsen nyelve, annak nem értik a szavát és akinek nincsen gondolata, annak felesleges, hogy nyelve legyen. Tudod mit mond a Szentírás? «Elvezetlek téged a magányba és ott szólok a szivedhez». Az Isten szavát a piacon, az aszfalton meghallani nem lehet, hanem a magányban. Az ember meghallja az Istent a saját szívének a csendjében. Én azt akarom, hogy itt belül csend és rend legyen és hogy legalább relative azon iparkodjunk, hogy szóljon hozzánk az Isten. Uram szólj, mert csak ha te szólsz, akkor fogom én megérteni, mi a teendőm; amit te beszélsz, azt én útmutatásnak veszem, vezető szólamnak; szólj Uram, hallja a te szolgád!

Ehhez kell legalább relativ önmagunkbatérés, magányba vonulás, hogy az ember többet foglalkozzék önmagával, a lelkével, a lelkiismeretével. Legyen már egy kis csend, lélekjárás, csendes szellő, amelyben az Isten hangját hallani. Meg akarom hallani, fülelek, vigyázok, válaszra várok. Kér-

lek Uram, közöld velem a te szent akaratodat. Nagy cooperatióra van szükségünk, majdnem azt mondanám: egy lelki massagera; masszirozni kell azt, ami lusta; több temperamentumot, több tartalmat a kötelességteljesítésbe! Félre azzal a ködděl, szórd szét azt a ködöt, amely lelkedet borítja, hogy lássam az én napomat, az én eszményeimet, érezzem meg a te vonzalmaidat. Vonzz engem, olyan messze vagyok tőled!

Én azt akarom, hogy mi ebben a rettenetes időben, amelyben élünk, ezt kegyelemnek nézzük és pedig kegyelemnek úgy, ahogy az ember kegyelemnek nézi az életét, ha egy sírnál áll és összefacsarodik a szive, de azután annál jobban örül az életnek. Jól emlékszem, hogy mint gyermek Losoncon temetésekre jártam 4 krajcárért. Ránehezedett a lelkemre a halál gondolata. És amikor hazatértem és a kertben ott láttam az én édesanyámat és atyámat, kimondhatatlanul boldog voltam, hogy ezek még élnek. A halál érintése az élet örömét váltotta ki belőlem.

Azt mondják, hogy a keresztény kurzus regeneráció, azt mondják, hogy áldicsőség. Édes testvéreim, ez a kurzus tele van

piszokkal. Tudják, hol nincs tisztátalanság? Csak két helyen: a templomban és a jó családban. A világnak még az Istene is meg van fertőzve. Művészet, irodalom, álkulturák, szégyenletes kulturák. Csak két hely van, ahova a vándormocsár még bele nem bocsátotta a sarát és ez a templom, ahova imádkozni járunk és a család, ahol még a férfi is szeretne legalább némi vallásosságot látni és az asszony a gyermekeinek szeretne valami erkölcsi tőkét biztosítani. Nekünk, akik úgy ráadtuk a lelkünket, nem szavakkal és programmokkal, hanem becsületünkkel, tisztaságunkkal, helytállásunkkal arra a nagy nemzeti föléledésre, kérnünk kell: Uram Istenem, adj tiszta erkölcsöt, ne sarat, ne kloakát, patkányokat, megvesztegethető embereket; hanem adj embereket, akik úgy megtisztultak lélek szerint. Mi szentet akarunk, mi nagyot akarunk, de tudjuk, hogy a világnak kulcsa az egyes ember. Akarunk reformálódni, hogy a világ is valamivel jobb legyen; akarunk megszentülni, hogy ez a piszkos, rothadt világ valami éledési forgatag által megtisztuljon. Ha az Úristen már egy poklon vezetett keresztül, már csak a mennyországba jutok; ha annyi romot látunk és

annyi alávalóságot, megbecsüljük jobban a szent tisztaságot.

Tehát, ha ezeket a lelkigyakorlatokat jól akarjuk elvégezni, a kapukulcs: hogy az Isten nekünk egy közeli, édes, otthonos hatalom legyen és ne egy hideg formalitás; hogy bennünk a szent kereszténység olyan legyen, hogy ebbe a társadalomba belevigyünk tisztaságot, erőt és éledési folyamatot.

Édes Jézusom, segíts meg minket és adj nekünk egy közreműködő lelkületet és soha ki nem fogyó jóságot. Amen.

II.

Március 29 délelőtt.

Egy híres író leírja a nagyvárosi kulturember lelkületét és a többi között ezt írja: «Menekültem a nagy városból és eljutottam Maria-Plänbe. Este volt, napnyugta volt és a hegyek csodálatos szinekben izztak. Eljutottam a templom elé. A templom előtt áll egy nagy kereszt, «schwarz und schwer» és a kereszten ezt olvasom: «Rette deine Seele!» Mentsd meg lelkedet! És ez úgy hatott rám, mint a sasvijjogás és feltámadt bennem a gond, a kérdés: «Was ist Seele? Wer hat Zeit Seele zu haben?» «Kinek van ideje, hogy lelke legyen?» Mennyire igaz ez! A nagyvárosi élet forgatagában kinek van ideje az emberek között, hogy lelke legyen? Lelki műveltség! Az egy csodálatos világ, az egy aetheri világ, a szentek világa. De hát az embernek mégis csak idejének kell lenni, hogy lelke legyen. Mert ha lelke nincs, hát mije van? Van iga a nyakában, van ború a szívében, van gyötrelme, keserűsége, van küzdelme az emberekkel, van

sok-sok kacskaringós kérdőjel az egész látóhatáron, csupa kérdőjel, amely azt kérdezi: voltaképen mire való vagyok, ha lelkem nincs? Hogyha a kulturember valamiképen lázad és azt mondja: nincs időm, hogy lelkem legyen; lázad az igazi ember és azt mondja: minek az élet, ha lelkem nincs hozzá?

Annak az evangéliumnak mégis csak nagyon igaza van, mikor azt követeli, és az emberbe beleszuggerálja és az embert megerősíti és az embert bele akarja gyökereztetni abba a nagy hitbe, hogy mégis, nekem lelkem van. Én valamiféle rébus vagyok, olyan rejtély vagyok önmagamnak is, a nagy világnak is, az egész genialitásnak, minden küzködésnek, hogy hát mi is volnék, ha lelkem nem volna? Az evangélium azt akarja, hogy az ember annak az öntudatára jusson, hogy igenis, neki ha valamije, hát lelke van. Igaz, hogy ez az öntudat elásott kincs, drága gyöngy, amely nincs a nagy értékelésnek aranykeretébe belefoglalva. Igaz, igaz, hogy a legtöbb emberben ez az érték nem jut hatalomra, nem válik árfolyamos hatalommá, ez is igaz, de ha az embernek lelke nincs, akkor igazán páriája az életnek és az életben

nem boldogul. Ezért olyan fontos dolog ez az intelem, hogy «rette deine Seele!» Mentsd meg lelkedet!

Miből mentsem és mitől mentsem meg a lelkemet? Először is a nagy mulandóságtól. Az emberi élet pereg, az emberi élet forog, kacskaringózik, elsiklik és az idő mérőjén egy darabig nem látszik egyéb, mint emelkedés, fejlődés, virágzás, később tündöklés, ahogy a fehér haj tündöklik, valamiféle mélyebb életbölcsesség, öntudatosabb egyéniség volna a fémjelzése az időnek, amely felettünk jár. Nekem ki kell magamat emelnem az időből, mert az idő mulandóság és mert a lélek örökkévalóság. Mert az idő játék, az örökkévalóság pedig egy nagy és végtelen érték. Ki akarom magamat emelni az időből, vagyis öntudatára akarok jutni, hogy az idő nekem nem vég. Öntudatra kell jutnom és ki kell magamat emancipálnom, hogy nekem a sír nem olyan árok, melybe mindenestől, hanyat-homlok, életestül, hitestül belebotlok és elföldelnek. Nekem erre az öntudatra kell jutnom és ez lesz az én emancipációm. Azt a másik világot pedig, az élet világát úgy fogom le a magam számára, hogy mindig azt mondjam: én

is oda való vagyok, ahol élet van. Az Úristen nem azért gyújtotta meg bennem az életet, hogy azt kifujjam; nem azért adott öntudatot az eszményiségről, hogy azt belőlem simpliciter kiradirozzák, hanem az Úristen azért teremtett engem, hogy én ebben a testben kifejlődjem, hogy bennem az öntudat lehetőleg világfölényes öntudattá váljon. Hogy én ne csak a $2\times2=4$ technikájával, a rationalizmus tudományával küzdjek meg, hanem egy nagy hittel. Milyen hittel? Hogy én vagyok, aki nem voltam és én leszek. Ez az én nagy hitem!

Kegyeteknek úgy kell ezt venni, mint a falat kenyeret; kegyeteknek ezt úgy kell enni, hogy ez kegyetekben lélekké legyen, lelki izmossággá és szilárdsággá. Kegyeteknek úgy kell hinni az örökkévalóságban, mint ahogy hisznek abban, hogy most az egyetemi templomban vannak; kegyeteknek a jövő olyan biztos legyen, mint hogy itt ülnek és hallgatnak engem és hallgatják önmagukat, hogy milyen visszhangot keltenek szavaim.

Hogyha egy madár, egy hím hívja a nőstényt, az meghallja, vagy ha a nőstény hívja a hímet, az meghallja a hívását. Hát ha élet hív engem, az igazi élet, a nagy

élet? Szent igaz, nekem kell élet. Nem akarok meghalni? De muszáj! De ki akar végleg meghalni? Csak a desperát emberek halnak meg, a blazirt emberek, a fonnyadt lelkek. Aki fonnyadt, az meghal örökké; akiben szeretet nincs, meghal örökké; aki szemetje a lelkiségnek, meghal örökké. Mindenütt van szemét, a lelkivilágban is és a halál a nagy utcaseprő. Seper és a gyöngyöt máhova sepri és a szemetet máshova sepri. Azt mondom magamnak: az én lelkem szava a te hívásodra az, hogy én hiszek más világokban és hiszek abban, hogy te engem erre hívtál és nekem ilyen küldetést adtál, hogy örök világot járó, előkelő vándor, azaz mindenütt otthonos lakója legyek.

Ne filozofáljanak sokat, hanem éljenek. Ha jön egy szomjas csapat valahonnan a pilisi hegyekből és bejön a helységbe, ahol ihatik és jól is lakhatik, leül fáradtan és kezdenek filozofálni, hogy a víz H_2O-e vagy sem és lóg a nyelvük. Hát igyatok! Képleteket akartok írni? Nekünk realitások kellenek. A legnagyobb realitás: *hiszek az örök életben. Hiszem, hogy lelkemet meg kell mentenem.* Megmentem a lelkemet a mulandóságtól, kiemelem

az időből úgy, hogy az embert az idő agyon ne üsse, el ne sorvassza; hogy az ember azt a más világot el ne felejtse; hogy attól a sok korláttól a végtelen perspektivákat be ne függönyözze világias szellemmel, alávalósággal, komiszsággal. Nem, nem! «Die Kunst braucht einen unendlichen Horizont». Nem lehet szép életet beleállítani egy hordóba. Diogenes nagyon buta filozof volt, a piszok filozófusa. Szép élet nem jelenti azt, hogy legyen valami vackom; szép élet jelenti, hogy legyen valakinek «ein unendlicher Horizont»-ja. Was ist der unendliche Horizont? Das ist der *Glaube*. Az lesz nekem nagy orientációm. Ha az ember beleállítja magát egy hordóba, egy vakondtúrásba és azt mondja: ez a vég; elveszti a tájékozódását, elveszti a lelki egyensúlyát, az élet butává lesz előtte, érthetetlen kín. Azért jól mondták a híres buddhisták, akiket a modern Európa most annyira megtisztel: az élet egy lángoló kín! — — — Ugyan kérlek, az élet nem lángoló kín, hanem egy kis szikra, amit én fújok és tűzoszloppá kell válnia és az Isten felé kell mennie; mint ahogy minden, ami van, a nap felé megy, úgy min-

den, ami van, menjen az örök élet világossága felé.

Most én nem tudom, hogy kegyetek mit gondolnak erről, hogy ez talán valami szép költészet? Evangélium ez, jó hír, az a jó hír a nagy hívás, Krisztus a nagy hívogató. Krisztus az élet tavaszában áll és látja azt a dermedező, leperzselt emberiséget. Azt hívogatja: jertek! És Pál apostol mondja, hogy nekünk mindnyájunknak nagy hivatásunk van. Honnan a nagy hivatásunk? A nagy hívótól. Hív minket Krisztus, hív minket az Isten, az örök élet, értsd meg a nyelvét. Tudod milyen nyelv? A te szived legmélyebb igényeinek a nyelve. Azt mondod: az Isten nyelvét nem értem? Az Isten nyelve a te lelked nyelve, a te legmélyebb vágyaidnak nyelve. Így nem lehet élni, ezzel az aszfaltszürkeséggel, ezzel a lapossággal, alávalósággal, hogy az ember itt egy kicsit a szárnyát bontja és mint egy gyenge madár repül és kitöri a nyakát.

Nekünk mindnyájunknak hinni kell az örök életben. Azt mondom, hogy *kell*. Hát hogyan kell? Ez parancs? Hát parancs is! De nem azon van a hangsúly, hogy parancs. Hát olyan parancs, mint ahogy ne-

kem lélegzenem kell. Ki parancsolja, hogy kell lélegzenem? Hát az életem. És miért kell? Mert az való nekem. Hát a szivemnek kell dobogni? Ki parancsolja, hogy kell? Hol van az a hatalom, amely azt parancsolja, hogy kell? Hát a természet, az emberi élet parancsolja és ha egy pauza áll be ebben a munkában, egy rémületes csend, az téged is megijeszt. Nekem úgy kell az örök élet, amilyen nemes, igaz ember vagyok, ahogy magamat megértem. Ugy kell!

Az Isten azt mondja: «Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, de lelkének kárát vallja?» Hogy mit használ? Hát bizony semmit sem használ. Mit használ, ha én egy holt embernek a ravatala köré állítok mindent, amit az ő szemeszája valamikor megkivánt, ha a lelke nincs ott? Nekem a világ annyit ér, amennyit a lelkem ér. Nekem amim van, annyit ér, mint a lelkem. Ha tudom őt szeretni, van Istenem; ha nem tudom, van poklom, de voltaképen nincs Istenem, mert az Isten a végcél, a nap, amely húz és amely az ő fényes kezéből ki nem enged egy sziporkát sem, ha az ember a pokolba jön. Ez az Isten!

«Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, de lelkének kárát vallja?» Az teljesen világos, hogy semmit. Én folyton ezt hangsúlyozom, én ebbe úgy beleágyazódom és beleidegződöm, beleépítem magamat. Hogyha ez nem volna, akkor az én egész életem fölbomlana és fölmondaná nemcsak az engedelmességet, hanem az érthetőséget is. Azért, ha akarunk igazán keresztények lenni, akkor nekünk ebbe a nagy hitbe kell belenőnünk. Kegyetek erre azt mondják nekem, hogy Voltaire is hitetlen volt. Hiszen mindenféle emberek vannak a világon, de az tény, hogy ugyanezek a nagy emberek azt mondják, hogy a géniusznak óceánja nem ér annyit, mint egy csepp szentség. Nem ér annyit! Ők ezt bizonyosan átélték. Nem az a fő, hogy milyen virtuóz valaki, hogy hogy tud mint a pók a fényes pókhálón táncolni, hanem hogy hogyan tudja valaki önmagában az igazi boldogságot, megértést és megnyugvást megteremteni. Ez Kunst, ez géniusz és ebből egy csepp többet ér, mint egy óceánja a genialitásnak. Nincsen alázatos ember, aki nem hisz. A hit mindig valami fensőbb az értelemnél és a sejtelemnél is. Aki ezt megérti, azt mondja: az ember

olyan kicsi, hogy soha elég kicsinek nem érezheti magát a világgal szemben. Aki ezt érzi, az igazán alázatos ember.

Nekem alázatosnak kell lennem az isteni kinyilatkoztatással szemben, az evangéliummal szemben, a Krisztus hivásával szemben, az én nagy célommal szemben, az én nagy eszményeimmel szemben. Nekem mindezt tisztelnem kell! Én tisztelem azt, hogy nekem lelkem van, amely előtt az örök élet perspektivái nyilnak. Én tele vagyok tisztelettel és annak a szeretetével, hogy nekem ilyesmi jutott osztályrészül. És ha valami történne velem, ha föl is akasztanának, nekem köszönnöm kell az Istennek, hogy vagyok és élek. Mit tettek a vértanuk? Azok jó vásárt csináltak, nagyon olcsón vettek!

Ne hagyják magukat ebben megzavartatni, hanem ápolják ezt folyton a lelkükben. Neked önmagadat és a lelkedet ki kell mentened «aus der Zeit, aus dem Wirr-Warr der Welt». A világ zűrzavarából? Mi az? Az embernek vére van, hajlamai vannak, szenvedélyei vannak, kis környezete van és van a nagy világ, amelyből az embernek ki kell emelkednie. Miáltal fogom megmenteni a lelkemet mind-

attól, ami zavar, ami valamiképpen kinoz? Miáltal? Csak az által, hogy én megragadom az Isten akaratát és mondom: én ezt a kötelet el nem eresztem; én nem látok semmit, de ezt el nem eresztem. A tenger hullámzik, csapkod a fejem fölött, de azt a kötelet én el nem eresztem, mert ez az én nagy tájékoztatóm. Félni az Istent, nem mint a rabszolga és megtartani a parancsolatokat, mert ez az egész ember. Nézd, megmented a lelkedet azáltal, ha megfogod a kötelet, amely a nagy irány kötele. Az Isten akarata: *a törvény*. Ezt el nem eresztem, ha törik, ha szakad! Aki elereszti, az lelket elad testért, a lelkiismeretét eladja gyávaságért, Istent eladja emberért, az eszményeket eladja bálványokért. Nekem nem szabad eladnom a lelkiismeretemet semmiért. Jaj testvéreim, én köveket nem hajigálok egy üvegházra. Minden ember nagyon jól tudja, hogy nem szabad vétkezni. Az egy ősi nagy kultura: az Isten akaratát követni és nem az emberét. De az egy acélos jellemesség úgy akarni, hogy mindig azt akarjuk, amit az Isten akar.

Az ember azt mondja: én bizony sokszor elveszítem a lelkemet és elveszítem a

lelkiismeretemet. Úgy veszítem el, hogy ellene teszek. Mert ha valaki halálos bűnt követ el, akkor a lelkiismerete ellen cselekszik, mert az a halálos bűn, amikor az ember tudva lelke ellen cselekszik. Mennyi bűn van beleszőve, mennyi kóc abba a sokszor erényes, tisztességes jellemnek selyem szövetébe! Mennyi kóc! Nekünk ezt alázattal el kell ismernünk és azt mondanunk: Uram, én akarok küzdeni a bűn ellen; de te tudod, hogy a sarkamhoz is tapad, környez engem, be vagyok oltva bűnnel. Mi a terheltség? Oltás bűnnel. Én nagyon kívánom, hogy megmentsem a lelkemet, én akarok és el vagyok szánva, hogy nyitott szemmel, éber akarattal nem megyek bele abba, ami az Isten akarata ellen van, inkább pusztuljak el. Ez egy himnusz, ez ezüstharangcsengés, olyan lendület, amely nem alulról fölfelé, hanem fölülről lefelé jön. Nekünk ezt akarni kell és imádkozni kell, hogy az Isten adjon nekünk kegyelmet, kitartást. Ne azt nézzük, mit csinál ez a nagy ember és az a nagy asszony! Nekem az kell, hogy én önmagam előtt legyek nagy, mert az igazi nagyság nem az, hogy egy másvalaki, mit gondol rólam, hanem hogy én az Isten

előtt állva, mit gondolok magamról. Nekem arra kell iparkodnom, hogy átérezzem azt a nagy kegyelmet, hogy bennem halálos bűn nincs, hogy bennem a lelkemnek otthona legyen, mert bármi történik is velem, ha azt érzem, hogy magamnak van önmagam ellen kifogásom, akkor rendül meg a talaj, akkor földrengés van és ahol földrengés van, ott otthon nincs. A calabriaiak mondják: «Nincs nekünk otthonunk, mi tulajdonképen otthon biztonságban nem vagyunk». Ha minden percben várom, hogy ez a boltozat leszakad rám, akkor én itt nem érzem magamat otthon. Az az ember érzi magát otthonosan, aki rendben van önmagával, akinek nem kell félni. Ez kincs, ez krisztusi kincs, ez az igazi ember! A többi színész. Az az ember szerepében rosszul játsza az embert, az igazán az «Ember tragédiája» és hozzá komédiás is. Én nem akarok álarcban lenni, hanem akarom a Krisztust felölteni. Mint ahogy tegnap is mondtam szent Pál szavaival: Ti Krisztusban meg vagytok keresztelve, ti Krisztust öltöttétek magatokra. Nekem meg kell a lelkemet menteni ebből a zűrzavarból, amelybe az embert a szenvedélyek, a kisértések, a sok rossz benyomás,

a sok mindenféle, ami elszakít az Úristentől, beleállít. Az embernek meg kell magát menteni azokból az apró-cseprő kis mindenféle kellemetlenségekből, stilushibákból, azt mondanám, a léleknek kontárkodásából, amelyek minden emberben találhatók és nagyon is megvannak. Ez alatt azt értem, hogy az ember nem elég nagylelkű, hogy az ember az Úristennel szemben a minimumra helyezkedik, csak épen, hogy megteszi, amit tennie kell. Kevés élet van, amelyben találunk készséget, erényességet.

Mentsd meg a lelkedet! Tudod mitől? Saját szűkmarkuságodtól, saját kislelkűségedtől. Látod, te nagyobb lélek lehetsz, pedig hej, de kis lélek vagy! Te nemesebb, jellemesebb, kilépőbb lélek lehetsz, aki most mindenféleképen igyekszel magadat gyúrni. Mit akarok én mindezzel? Mindegyikünknek megvan a maga világa, abban van sok tűszurás, ami sok kellemetlenséget okoz, van valami, ami nem szemétdomb, de mégis tele van gyommal. Ez nem valami fölemelő! Nekem arra kell iparkodnom, hogy megmentsem a lelkemet az általános fegyelmezetlenségből, amelyben élek, az önelhagyástól, hogy úgy elhagyom magamat, hogy olyan kislelkű

vagyok. Tudom, hogy a mai világban pl. egy háziasszonynak megélni valóságos kínszenvedés. De hát ebbe a kínszenvedésbe legalább azt állítsuk bele, hogy az ember ezekkel a keserű gondolatokkal agyon ne itassa magát, mert hiszen nagyon sok függ attól a háztartástól is, amelyet az önmagam lelkében tartok. Vajjon csak a lemondás, a keserűség lakjék bennem, vajjon Jeremiásként ülök ki a házam kapuja elé. Kell az embert kimosni, az agyvelőt kimosni. Mindenütt van sok mindenféle, ami úgy odatapad és leülepszik, ami az erős élet rithmusát akadályozza. Nekem kell türelem önmagam iránt. Én úgy akarok élni, hogy legalább másokat ne szomorítsak, hogy az életet ne tegyem nehezebbé. Én szeretném az életet könnyíteni. Az életet könnyíteni lehet minden jóindulattal, ami a lényünkből sugárzik. Az a világ jótevője! Ha ez bennem megvan, a belső feszültség valamiképen enged, a napsugár beleszürönközik, friss légáramlat csap bele, egy-egy hulláma az erdő lehelletének ebbe az elhasznált levegőbe. Van itt lélek, van nagylelküség? Akkor már könnyebben győzöm!

Ezeket a pontokat ajánlom az önök figyelmébe, a kedvtelésükbe. Legyen ked-

vük önmagukkal foglalkozni. Ne fogyjanak ki önmagukat gondozni. Ha figyelmet fordítanak a külsejükre, mennyivel több figyelmet kell fordítani a belső arculatukra, megemlékezvén szent Pál szaváról: «Jót cselekedvén elsősorban magunkkal». Legyen az ember elsősorban magamagának jótevője. Az önző ember magamagának jótevője akar lenni, de aki úgy lelkileg gondozza magát, az önmagának jótevője.

«Jót cselekedvén elsősorban magaddal». Ne fáradj ki, iparkodjál, dolgozzál magadon, akkor a te hited erős lesz és kiemeled a bűnöség zűrzavarából, ebből a kisméretű, csip-csup világból, amelybe úgy beleszorultál, ebből a gyűszü-világból, amely nem neked való.

Kiemeled a lelkedet? Hát kérlek, tedd meg, nagy jót teszesz önmagaddal, megtapasztalod, az Úristen megtapasztaltatja veled és jól teszed, ha idejében lelkeddel foglalkozol és vele törődöl.

III.

Március 29-én délután.

Kedves leányaim! «Es steht an der Kirche ein grosses Kreuz schwarz und schwer, darauf steht geschrieben: «Rette deine Seele» Es schrie mich an.»

Meg akarom menteni a lelkemet, meg akarom menteni az örökkévalóság számára, de a jelenvalók számára is. Hála Istennek, amióta a szemem megnyilt, amióta egy felsőbb fény fürösztötte, amióta az Isten kegyelme beállított engem a helyes viszonyba az én Istenemhez és Uramhoz, azóta én ezt a földi életet nem hogy nem értékelem, vagy nem hogy nem vetem meg, hanem ellenkezőleg: jobban értékelem, többre becsülöm, drágább nekem. Én ezt az egész embert, amint van, nem akarom két részre osztani: diesseitiger Mensch, jenseitiger Mensch; hanem ezt az egész embert bele akarom állítani az Istenember érzéseibe, küzdelmeibe, győzelmeibe. Nem akarok tehát különbséget tenni jelen élet és jövő élet közt, úgy mint ahogy szokás mondani: mulandó élet és halhatatlanság.

Hanem azt mondom: az én életem Istenemé, a földé is, családomé is, kötelességeimé is; természetes, nem volna Istené, ha nem volna emberé, de ezt az egész életemet úgy átjáratom fénnyel, azzal a természetfölötti stilussal, hogy az egy krisztusi élet legyen. Így akarom megmenteni a lelkemet!

Hát hiszen van mindenféle, ami ellen nekünk küzdenünk kell a lélekmentés tekintetében. Vannak úgye a világon szerencsétlenségek, nem annyira hibák, mint hiányok. Vannak a világon rossz elhelyezkedések, ballépések, vannak mindenféle kínok, gyötrelmek, rossz viszonyok, van a világon élet, amelyben nagyon kevés a lélek. Ha az ember azt mondja: «Mentsd meg lelkedet!» én ezalatt azt is értem: mentsd meg lelkedet, hogy lelked legyen az életben! Mert ha te csak egy gép vagy, ha a te életed járomban való járás, napról-napra való gyötrelem, azt mondom: mentsd meg a lelkedet! Ne türj egy életet, amely lelketlen, ne türd, hogy a lélek kialudjon és a lelketlenség üljön a helyébe, mert ahol a lelketlenség ült a lélek helyébe, ott a sötétség ült a fény helyébe.

Bármiként nézem is ezeket a lélekmen-

téseket — nem értem most a társadalmi, jogi, vagy nem tudom miféle rossz családi, gazdasági viszonyok következtében beállított lelketlenséget, hanem elsősorban akarom jól rendezni az én egész pozicióm at, belső világomat az én Urammal és Istenemmel. Meg akarom menteni a lelkemet a bűntől. Ez a legelső! Nagyon jól tudom, hogy voltaképen mindennek a gyökere vagy utolsó gyökérszála valamiképen a bűn. Úgye minket arra tanít az Anyaszentegyház, hogy van egy eredeti bűn; van valami férges ebben az egész törzsben, ennek a törzsnek a gyökerében, amit emberiségnek hívnak; van egy bizonyos anyagiasság, Istentől elfordulás, lelkiismeretesség tekintetében van egy bizonyos keménység, szívhidegség; járnak bennünk indulatok, amelyek nem az ördögtől vannak, hanem amelyek belőlünk fakadnak; vannak bennünk mindenféle hibás érzések, lelkiállapotok, amelyekről az ember azt mondhatja: nem hogy külről jön, hanem belőlem fakad ez a romlás. Hanem azon a nagy romláson kívül, amelynek gyökere itt van az emberben, aki sokféleképen elrontja az életét, aki ütközik a felséges ellen, aki nem óvja meg magában a lelki

finomságokat és lelki orientációkat, aki türi, hogy port hintsenek a szemébe. Itt van az ember, aki önmagában valamiképen az Isten sugallatainak ellentáll, következőleg azt a lelkiismereti irányzatot, lendületet, harmóniát rontja magában. Istenem, mennyi mindenféle van bennem!

Érezzük azt át, hogy mi mindnyájan bünös emberek vagyunk. Hogy ha akarunk lelket menteni, akkor először is mentsük meg a lelket ettől a sokféle portól, sártól, infekciótól, ezektől a bünöktől tisztítsuk meg magunkat. Akarsz egész ember lenni? Nyulj bele a lelkedbe és tépd ki azt a gyomot, amely gazba nő; ha akarsz egész ember lenni, először önmagadban teremtsd meg azt a lelki egyensúlyt, amely téged kifogástalan helyzetbe állít bele a törvénnyel ,az erénnyel, a fölséggel, az Istennel szemben. Először ezt tedd meg és ha igazán lelkigyakorlatot akarsz tartani, akkor a főszempontod: én tisztulni akarok, én magamból ezt a mindenféle avasságot, ezt a belém szorult savanyúságot, ezt a mindenféle erjedést ki akarom mosni, én egy friss ember akarok lenni, én egy felüdült lélek akarok lenni.

Azután szemelőtt tartom, amit az Írás

mond: «Emlékezzél a te ifjúságod énekeire!» Hogy tudtál énekelni, hogy tudtál örvendeni, bízni, mikor megvolt a lelked, a fiatalság üdesége, bája, mikor megvolt a bátorságod. Ahogy ezt tudtad akkor, úgy iparkodjál most is. Ne gondolj arra, hogy 30, 40, 50 éves vagy. Nincs a léleknek kora és érzelme a külvilághoz kötve. Légy te ura, légy sáfárja az Isten kegyelmeinek. Ha az leszesz, meglátod, sikerül neked egy lelki ruganyosságra, egy lelkiállapotra szert tenni, amely megérdemli ezt a nevet: az ifjúság éneke.

Az ember belenéz a szivébe és lelkébe és pedig nem prókátori szemmel, hogy magát mentse, hanem nem kímélve önmagát és nem alakoskodva, hanem úgy az Isten világosságában, ahogy az Isten levilágít a lelkembe, szeretném magamat meglátni. Tudom, hogy van bünöm. Aki azt mondja, hogy neki nincs büne, az egy világias, blazirt lélek, aki úgy érzi, hogy ő tiszta, önmagának szemére nem hányhat semmit, az egy oly moralitás, amely valamiképen gutaütött, ott az életnek az elevensége hiányzik. Ide kell tapintat, megérzés, hogy mi mindenféle baj, tökéletlenség, kifogás emelhető velem szemben. Miképen vádoljam én

magamat, erről az Isten világosít fel engemet.

Hogy is van az abban a rettenetes regényben, amelyet Oscar Wilde írt, hogy azt a képet megfesti valaki és a kép folyton elváltozik és eltorzul és végre meglátja magamagát, mint hogyha csak a lelkének tükre volna. Mert az a szegény Oskar Wilde önmagát festette rákos sebektől szétmart képben.

Hogy az Úristen mit lát bennem, hogy én az Isten előtt hogy festek, hogy ott valami arckép volna, amely abban az arányban úgy változnék el, amilyen arányban hül le az én szeretetem, változik át az én lelki állapotom, torzul el és csökken az én erkölcsiségem. Ha az Úristen nekem egy ilyen képet adna, borzadva és félve állnék eléje, hogy hát hogy is néz engem az Isten. Ez azért szükséges, hogy az ember egy erősebb sarkantyúval neki szegeződjék az érzékiségnek. Mi mindig szépítjük magunkat, tudunk ezer kifogást arra, meg erre, amit teszünk. Hideg vizet, hideg fejet és tiszta szivet! Ezt akarom!

Vannak-e nagy bűneim, amelyeket a gyónásban még nem mondtam el? Nem mondom-e, hogy majd én elvégzem a dol-

got az én Urammal, Istenemmel? Te végezd el úgy a dolgodat, ahogy azt Krisztus előírta.

Én tehát komolyan belevilágítok a lelkembe; érzem az én bünösségemet, érzem hogyha itt majd mindent rendbe hozok, akkor megjön majd az a lelkierőm, ruganyosságom, éledésem, megjön majd a kedvem, a bátorságom. Én ezt érzem és ezért akarok egy kemény lelkiismeretvizsgálást, lélekmentést. Rette deine Seele! Rette sie!

Tehát mit csináljak, amikor látom, hogy gyenge, bünös, tehetetlen ember vagyok; mit csináljak? Mi hisszük, látjuk, hogy rajtunk nem segít semmi a világon, se kultura, se tudomány, se civillizáció, semmi, csak «az Isten báránya. aki elviszi a világ büneit». Következőleg te menj hozzá és mondd: kérlek, vidd el az enyéimet is! Ez a szent kereszténység, hogy az ember úgy gyülölje a bűnt, mint az ördögöt és úgy utálja, mint a rákfenét, tele van iránta utálattal, tisztulási láz gyötri és álmodik mennyei tisztaságról és azt hiszi, hogy kérhet. Mit? Segítséget! Attól, akit az Isten küldött hozzá, az Isten bárányától, aki elviszi a világ büneit.

Hogy hat ez rám? Nem mindig egy-

formán. Pl. ma megragadta a lelkemet ez az imádság. Ezt a gyönyörű imát nem tudta a régi vámos, aki a templomban hátul a pitvarban állt. Ő csak azt mondta: «Légy irgalmas nekem, szegény bünösnek!» De most én többet tudok: én tudom, hogy az Isten báránya eljött elvinni a világ büneit, tudom, hogy jött egy irgalmas szamaritán és annak volt bora és olaja; a borral kimossa a lelkeket és heggeszti a lelkeket. Én hiszem, hogy ennek a szamaritánnak küldetése van épen hozzám. Én tudom, hogy amikor az Úristen engem hiv — mint reggel mondottam, hogy van egy nagy hivásom, hivatásom, amely a lélekhez szól — én ugyanakkor tudom, hogy nemcsak egy hivó szózat intéződik felém, hanem felém jön két kitárt karjával az, akit én Megváltónak, Üdvözítőnek tisztelek és imádok és akire rábizom a lelkemet, ezt a sebzett lelket. Annyi mindenféle baj gyötör, Uram, segíts rajtam! Ezt a szivembe kell vésnem. Meg akarjuk menteni a lelkünket, de azt az Istennek kell megmenteni. Meg akarom bánni a büneimet, de azt a bánatot az Istennek kell belém oltani. Én ezt nem azért mondom, hogy passziv legyek, hogy csak várjak. Nem, én is aktiv

vagyok, közreműködöm, mint aki lát és érez, mert valaki a szivét illeti és aki bizik, mert valaki vele van. Mindig vele, semmit nélküle. Bizom, hogy mindent birok, mert vele teszem!

A legnagyobb aktivitás és a legnagyobb ragaszkodás, a legelszántabb kiindulás és a leghűségesebb tapadás, az egyéniségnek kiemelése és másrészt az egyéniségnek teljes beleolvadása az ő lelkébe és szivébe, ez a mi nagy és felséges tanunk. Főleg meg kell fogadnom, hogy nekem a rosszat bánnom kell, nekem a bűnt utálnom kell. Természetszerűen én egy esztéta lélek vagyok, vagyis érző, finom lélek vagyok; hát ahogy nem akarom a piszkot magamon, úgy nem akarom a piszkot magamban és ahogy nem akarom a piszkot a véremben, úgy nem akarom a lelkemen, akarok külső toilettet és belső toilettet. Ez az én igényem! Az egyikben jobban van kifejlődve, a másikban kevésbbé. Ez lehet természet, de nem segít rajtunk. Rajtunk a bánat segít, mely a Krisztus kegyelméből való.

Jaj de kár, hogy Antigone nem vezet a paradicsomba! Az nem, hanem Krisztus. És mi által? Az által, hogy nekünk olyan

indítóokokat ad a mi bánatunkban, amelyek azt teljes értékűvé teszik, az isteni kurzusba beleállítják. Nem emberi kurzusba. Mi az? Az, hogy én bánom az én bűneimet, mert az Isten megváltotta a szivemet; mert én az ő tékozló fia vagyok, mert én az ő jobb oldalán fölfeszített lator vagyok, mert én nem remélek jobbat se könnytől, se ostorcsapástól, csak Krisztus kegyelméből.

Megmondtam az uraknak, megmondom kegyeteknek is, hogy a Parsifalban ki van fejezve ez a gondolat. Ott vannak bűnök, ott vannak azok, akik elesnek mikor a rossz mámor ideje rájuk jön. És a Grállovagok is sebzettek, van sebük, amely nem gyógyul. Sebeik nem gyógyulnak be a természettől. A morális sebek nem gyógyulnak tudománytól, kulturától. A Grálfőpapok a Grállovagok annyira szenvednek és nem segít rajtuk semmi, de jön Parsifal és megragadja a szent lándzsát, amely átütötte Krisztus oldalát. Amikor Krisztus oldala megsebeztetett, akkor gyógyult be a mi lelkünk sebe, das ist das Schwert, amely ezt gyógyítja.

Mi bizunk Krisztusban, hogy ő meggyógyít minket; mi bizunk a mi bánatunk-

ban, mert a kereszt tövéből sarjad és föliparkodik a szívhez, a lélekhez. Ez a keresztény bánat. Van egy tökéletlen bánat, amikor az ember bánja, hogy hűtlenséggel, alávalósággal megbántotta az Istent és van egy tökéletes bánat, amikor az ember bánja, hogy átszegezte Krisztus oldalát. Mikor úgy bánkódik, akkor összezúzódik, át van szúrva a lelke, a lelkéből folyik a vér: a szemnek könnye. A szemek könnye a lélek vére, az tisztít. Nekünk nagy alázattal kell kérnünk az isteni Megváltót: vedd el a lelkemről a bűnt és adj nekem egy mélységes bánatot, azt, amit te hoztál, mert a bánatot is te hoztad. Te nemcsak a szenvedést hoztad, hanem a bánatot is.

Én azt gondolom, hogy ez a tékozló fiú, mikor a moslékot ette, akkor is bánta az ő bűneit; mikor messziről látta az édesatyja házát, akkor is, de tudjátok, mikor bánta leginkább? Mikor az édesatyja nyakán függött és a keblén zokogott, akkor bánta meg a bűnét igazán.

Hát az emberiség sok mindenfélét bánhat. Bánhatja, hogy sokat vesztett, hogy önmagát degradálta, leginkább bánhatja, hogy Krisztust a keresztfán átszegezte, de

mondhatja: Isten báránya, ki elviszed a világ bűneit, vidd el az enyéimet is!

A Szentírás mondja: «Rászegezte tekintetét, akiket ő átszúrt és sírni fognak». Ez a szent kereszténység bánatos, vérrel és mennyei harmattal permetezett légköre. Ebbe vonulunk és mondjuk: ez az, ez az!

Az Úr Jézus azt mondja Péternek: «Te meg fogsz engem tagadni, még ma éjjel meg fogsz engem tagadni». «Inkább meghalok», mondja Péter. «Mielőtt a kakas szól, háromszor fogsz megtagadni!» «Nem és nem!» És azután megtagadja Krisztust: «Nem ismerem ezt az embert». És a kakas szólt és Péter hallotta, hogy a kakas szólt. A kakas megint szólt és Péter megint meghallotta. No de kérem, hát kakasszó után induljon az ember? Nem! Benne van a Szentírásban, hogy az Úr megfordult és ránézett Péterre és Péter előtt föltámadt a bűn öntudata és kiment és keservesen sírt. Kakasszó nem teszi, filozófiai szó nem teszi, művészeti, emberi szó nem teszi, hanem a Krisztus egy tekintete teszi, az a nagy kegyelem, amit az isteni Megváltó nekünk hozott. Ezt hirdetem folyton, ez az a nagy evangélium. Higyjünk ebben, bizzunk ebben, tiszteljük ezt, szeressük ezt,

fürösszük magunkat ebben, járjuk át magunkat, testünket, lelkünket, érzéseinket ezzel a fölséges páthoszával a bizalomnak, a szeretetnek, az azt megindító mélységes alázatnak.

Mi olyan blazirt emberek vagyunk; sok tekintetben olyan világiasan érzünk, indulunk szólamok után... kakasszó ez mind! Hát ha Krisztus egyszer megfordulna és az ő szenvedő tekintetével rám nézne, hogy a lelkemet átdöfje és mi is, mint ő a kereszten, átdöfött szivű emberek legyünk, de akiket a mélységes bánat, a pietás szegezett át.

Járuljunk mindig így a gyónáshoz. Ne nézzük, hogy ez hogyan van, hogy ez hogy lehetne másként. Ne sokat okoskodjál! Ez az erdő lehellete, az oceán tiszta levegője, itt van az imponderábilis hatásoknak titokzatos ereje. De kár volna az Isten előtt becsapni az ajtót! Krisztus szemét valamiképen elfödni és azt mondani: ne nézz rám, én magamnak elég vagyok. Nem Uram, nem vagyok magamnak elég! Ellenkezőleg: nézz rám szánalommal, nézz rám úgy, hogy a szivemet, ezt a kemény szivet megillesd, hogy ebbe a kemény szívbe belehatolj, beleoltsd a legteljesebb, legmélyebb, legérzékenyebb bánatnak a lelkét. Ez az én oltóágam, amelytől keresztény lélek, krisz-

tusi lélek leszek. Legyünk keresztény emberek, ne beszéljünk olyan könnyelműen és fölületesen a gyónásról. Mindennap jár közöttünk Krisztus és mi utcagyerekekként öltögetjük rá a nyelvünket; szól körülöttünk a nagy fölséges természetben, mint egy hatalmas orgonabugás és mi kakasszó után fülelünk, hogy hát hol is hangzik.

Ismétlem: meg akarom menteni a lelkemet. Meg akarom menteni elsősorban a bűntől; ha ettől megmentem, leszek ember, aki ezt a nyomorult világot jobban győzi. «Ha hallgatsz reám, lesz a te békéd, mint a tenger hulláma és a te erényed, mint egy áradozó folyam». Mi is tapasztaljuk sokszor, hogy ez tényleg így van. Ha én is így kimosom ezt a természetfölötti életet, ha ezt a krisztusi szellemet magamba szivom, akkor ebben a nehéz világban is lesz lélek bennünk. Lélek kell, ellentálló, bizó, magát föltaláló, jobb reménységtől átitatott lélek. Ez kell nekünk!

Tehát megmentem a lelkemet, hogyha a bűntől mentem meg. És hogyha a bűntől mentem meg, hiszem, hogy a világ számára is, kötelességeim teljesítésére is lesz lelkem. Akkor kétszeresen megmentettem a lelkemet. Isten segítsen bennünket erre!

IV.

Március 30-án. Délelőtt.

Azt mondja a latin közmondás:

«Az erény és az igazság mindig két véglet között áll». Pl. ha csak a mi életünket veszem, ezt az egész világot, ez két véglet között áll. Az egyik véglet az isteni véglet, a másik véglet az emberi könnyelmű élet, tehát a fölületes ember. Az egyik véglet a mélység, a másik véglet a sekélység. Hogyha én a mi egész életünket és világunkat nézem, agyonüthetem a világgal az Istent és agyonüthetem az Istennel a világot. Azt mondom: kérlek, mit ér ez az élet? Főzés, evés, ébrenlét, munka, pihenés; egy nap a másik után, egy olyan motor, amely magától jár. Mit ér ez az élet? Hozzáveszem még azt, amit ez takar, igazi szemfedő lesz belőle; mocsár, rét, sárrét, amely tavaszkor tele van virággal, de a virág alatt tele van posvánnyal. Ha hozzáveszem szemfedőjét a sok látszatnak, a sok akarásnak, sok romlásnak és rothadásnak, a sok lelkiismeretlenségnek, az ember

azt mondja, amit a pesszimisták mindig mondanak és gondolom mi mindnyájan pesszimisták vagyunk, mert a világ most úgy kipréselt és elgyengített, mert ez az egész élet most édes-keveset ér és úgy látszik igaza van Schopenhauernek, hogy ez valamiképen az ösztönös akaraterőnek olyan rózsás bemutatása, ami az embert csalogatja. Vannak neki céljai, de a szegény bolond majd addig szalad, amíg a páráját kileheli. A nagy természet eléri célját, de az egyes ember mindig tönkremegy.

Ha ez igaz volna, akkor az Istent agyonütnők világgal. De lehet megfordítva is: a világot agyon lehet ütni az Istennel. Ha az ember azt mondja: mi benne vagyunk a világban a mi tehetségeinkkel, céljaink előttünk lebegnek, föladataink vannak, dolgozunk, nem törődünk semmi mással; amit ki tudunk préselni a mienk, azt majd élvezzük. Minden világ iparkodik a maga jobb világát megteremteni és hagyja az eszményeket. Agyon lehet ütni az Istent a világgal. De ezek végletek. És hol van az igazság? Az igazság a középen áll: az igazság az, hogy van Isten, van végtelenség, van örök élet, van másvilág, nem is

mondom világ, hanem világok, végtelen élet. De ugyanakkor ez az élet, amit mi itt élünk nem játék, nem szappanbuborék, hanem ez egy olyan élet, amit teljesen bele kell állítani ebbe a másik életbe és annak nagy perspektiváiba. Ezt a vad csemetét nemesíteni kell nemes oltóággal, ezt a közönséges életet emelni kell, ezt a lelketlen életet lélekkel kell kitölteni és akkor kombinálódik mind a kettő: megvan az egész Isten, egész ember, megvan a két véglet között a középút, megvan az élet föladata itt lent, amelyet az ember teljesít alacsony sorsban, vagy magas polcon, harmonikusan megold, végez. És akkor nem hogy minden komisz, hanem minden isteni és előkelő és szellemi, ha az Isten lelket ad hozzá.

Úgy-e, ez a problemánk? Főleg a mai világban. Mi ebben a mai világban annyira szenvedők vagyunk és annyira elgyengültek, érezzük ennek az existenciának egész súlyát. Az ember lehet desparát ember, de megfordítva épen ez nyithatja ki a szemét és azt mondja: lehetetlen, hogy az élet, a lét azért legyen, hogy itt tömegek, nemzetek tisztán egy esztelen, rettenetes nyomásnak a présébe kerüljenek. Ez lehe-

tetlen! Ezért mondjuk: Igen, Uram, mi lelket szomjazunk, mi ebbe a lélekszegénységbe új motivumokat akarunk belelopni, belecsalni. Mi ezt igényeljük.

Igen, én kegyeteknek főleg ezt szeretném úgy a lelkükre kötni: nagyon vallásos embereknek lenni, de nagyon gyakorlati embereknek lenni és az egyiket a másikkal agyon nem ütni. Nem egy nap világítson, hanem egy egész mennyországból szőtt fény: a mi hitünk. Mi egy világban élünk, amelynek nem azurkékje van, hanem amelynek a boltozata napból van szőve. A nap alatt értem a nagy eszményeket. Aki igazi keresztény ember, annak nem egy csillagos ege van, hanem napokból szőtt mennyországa. Nekem az kell, hogy én tudjam az én idealizmusomat mindenbe beleállítani. Nekem az kell, hogy én tényleg a világ fia legyek, mert Krisztus mondta: ti vagytok a világ világossága. Hogyan lesztek ti a világ világossága? Hát úgy, hogy eszményi emberek vagytok, hogy az erkölcsi jóság, jóindulat sugárzik belőletek, hogy ti a ti bajaitokkal meg tudtok küzdeni, hogy a felhőjárás fölött egy napsugaras életet és erőt tudtok kialakítani. Nektek az az igényetek

van, hogy ti mint a világ világossága, a szép, nemes, krisztusi egyéniségnek a sugárzatával legyetek körülvéve. Mert ez az igazi.

Ha valaki édesanya, leány, tanítónő; ha valaki a háztartását vezeti, mindegy, azt az egyéniséget állítja oda, amelynek lelke sugározza azt a felsőbb, eszményi hitet és amelynek a temperamentumában benne van a szép mérték, az egyensúly. Ha mi ezt nem birjuk, akkor mi deisták vagyunk. A deisták azok, akik hittek az Istenben és azt mondták: az Isten pedig nem törődik velünk. Nekem olyan Isten kell, aki bennem van, aki a szememből néz ki, aki magát velem megtapasztaltatja. Csakis az lehet az igazi Isten. A másik hamis Isten, megszületett londoni ködben és nem való semmire!

De ugyanakkor, amikor mi ilyen emberek akarunk lenni, nekünk a világot nem szabad lekicsinyelni. Mi nem azért vagyunk hivők, hogy azt higyjük, hogy a világ az ördögé. Ha egészen hivő ember vagyok, ez azt jelenti, hogy nekem az egész világ nem egy megvetendő dolog. Sokszor olvassuk ezt a szentek életében. De a szentek életét is nem ilyen filmszerű

fölvételben kell nézni, hanem ott is az egész harmonikus lefolyást kell tekinteni. Minden szent tudja, hogy a világ egy isteni gondolat: «Hiszek egy Istenben, mennynek és földnek teremtőjében». Tudja, hogy a világ egy bukott világ, egy sáros világ, sok rendetlenség van benne, de azt nem szabad hinni, hogy a világ az ördögé, hogy az életben nincs semmi fejlődés, hogy lángoló kín. Ez mind nem kereszténység. Ez a kereszténység tagadása.

Én olyan keresztény akarok lenni, aki egy ideális családanya, ideális feleség, ideális tanítónő; abban ideális, hogy nem azt gondolja: te akkor vagy igazi keresztény, ha a világot megveted. Vesd meg a világban azt, ami rossz, alacsony, iszapos, nemtelen. Vesd meg a világot, vagyis ne nőjj bele a mulandóságba, ne tapadj oda a kincshez, a látszatos világhoz. Világ a látszat, az élvezet, az iszákosság, a mámor, a rossz ösztönök. Ezt hívják világnak. Természetesen ezt ne szeresd, de szeresd a világot, a te világodat, ahova téged az Úristen kötelességteljesítésre állított bele. Szép kereszténység volna, ha te megvetnéd a világot, megvetnéd a férjedet, a gyermekeidet, nem törődnél a háztartásod-

dal, semmiféle emberi viszonylattal. Ez mind téboly; ez nem kereszténység, hanem bűn.

Ezt a kettős fényt kell beleállítani a mi életünkbe, ha akarunk ebbe az életbe igazán lelket. Nekem a mulandóságba bele kell állítani az örökkévalóságot. Nem hogy azt a mulandóságot felszippantsam, hanem hogy a mulandóságot átjárjam. Én szeretem a barátaimat, szeretem a testvéreimet, a véremet, az életemet, de szeretem isteni megvilágításban, úgy szeretem. Nem akarom azoknak a felfogását mint szándékot átélni, akik az élvezetet prédikálják, hanem úgy, hogy az én erőimet kifejlesszem és az isteni mértéket az erkölcsi mértéknek stilusában felépítsem. Gyülölöm, ami bennem rossz és bűn, szeretem, ami bennem életrevalóság és erény. Ez a kereszténység és minden egyéb nem kereszténység, hanem túlzás.

Én ebbe a meditatióba bele akarom állítani ezt az örök világosságot; azokba a kisértésekbe, amelyek bennünket környeznek, abba a szükséges rezignációba, amit nem lehet kiradirozni az emberi lélekből, akarom beleállítani a magam fényszóróját, azt a tűzoszlopot. Ezt azért akarom, hogy

bennem több lélek legyen, hogy engem az exerciciumok tényleg Szentlélekkel telítsenek, hogy én erőteljesebbnek érezzem magamat, a küzdelemre ráképesítettnek és a kisértésekkel szemben is erős fegyverzetben álljak, mert mindig a fülemben cseng, hogy az igazság: világ és Isten, ember és Isten, nem pedig valami szakadás a kettő között.

Az ember fiatal, az ember öreg lesz, az ember virágzik, fejlődik, az ember hervad, az ember fölfelé megy és a tarajos hullámok hegyet mutatnak, azután lefelé megy, völgy lesz belőle és azután elsímul ez a vonala az emelkedésnek és a dekadenciának, a fejlődésnek és a hanyatlásnak. Ezt úgy hívjuk: mulandóság. Aki csak azt nézi, hogy egyszer majd meghalok, egyszer majd én is öreg leszek, aki most szép vagyok, csunya leszek, az olyan embert ez úgy lehangolja. Nekem az én életem kedvelőjének, az életritmus szeretőjének, az életművészet mesterének kell lennem. Ez engem le nem hangol, ez engem nem feszélyez, én ebbe beleállok, mert ez az én utam és tudom, hogy erre is engem a fejlődésnek, a több életnek a szelleme vezet. Az isteni Megváltó mindenhova beleállí-

totta a mécsest. A fiatalságba, a meglett korba, az öregségbe, a fonnyadásba, hervadásba, mindenhova. Nekünk a mi hitünk világít és a hervadástól ne féljünk. Valaki szeretheti úgy is az életet, hogy azt mondja: szeretnék mindig fiatal lenni. Képtelenség! Szeresse úgy az életet, hogy azt mondja: én mindig életerős akarok lenni, ami a lelkem lendületét illeti. A többi önámítás! Mit akar a virág virágozni örökké? Mit akar a tavasz tavaszodni örökké? Mit akarjon? Akarjon mindig életerős lenni. Ezt az Isten is akarja. Mikor leszek én életerős? Akkor leszek életerős betegség dacára, lestrapáltság dacára, ha bennem egy olyan nagy hit van, amely világít nekem, hogy arról biztosít: te mindig a cél felé mégy. Testvéreim, vajjon az az út sárréten vezet keresztül, vajjon sivatagon vezet keresztül, vajjon az az út a schweizi hegyek között vezet keresztül, ez már mellékes. Azt tudom, hogy a lelkem útján megyek. Ez kell nekem! Az Isten vezet a legnagyobb célok irányába, az örök élet útján. Az ember mindjárt győzi a világot, hogyha ez a ritmus benne van a lépéseiben, biztos lesz, ruganyos lesz, a lendülete kifogástalan lesz, hogyha ez dobol

neki. Ez az én indulóm, hogy én a lelkem útján megyek és nem nézem az árkot, ki tudja, mi minden van abban, nem nézem, hogy sötét van, vagy világos van, a fődolog, hogy az életem útján járok, hogy nem a pokol felé megyek, hanem a mennyország felé tartok.

Én azt hiszem, hogyha kegyetek azt úgy elgondolják, hogy az egész élet tényleg semmit sem ér, hogyha az ember nem ezzel a temperamentummal megy és nem ez a hit húzza, vonzza, sarkalja, — kétségbeeshetnének. Ha ez a hit megvan, minden jól van, ha ez a hit nincs meg, semmi sincsen jól. Én mindig csak azt mondom: mi vagy te? Egy hasáb fa vagy, amely elég és azután hamú lesz belőle és szemét; egy gép vagy anyagcserére beállítva és egyszer a gép felmondja a szolgálatot és leteszik a föld alá és ott elrothad? Tudsz te egy kis tisztelettel lenni egy ilyen élet iránt, amelynek vége egy ilyen elégési folyamat? Birsz te egy ilyen életet tisztelni? Akár korona van a fején, akár Kant vagy bármiféle filozóf, egy nagy asszony vagy szép leány hirdeti? Tudsz te egy ilyen élet iránt egy mákszemnyi tiszteletet érezni? Ez nem egy emberi

életnek az értéke. Ez nem igaz, belátom, hogy nem igaz, belátom, hogy én nem a mulandóság útján járok, ha sötétben is megyek, hanem én nagy értékeket, eszményeket magamban hordozó lélek, élet vagyok. Én ilyen úton járok. Ezt úgy kell beleverni az emberbe és a lelkigyakorlatok csak arra valók, hogy az ember megértse, hogy ő igenis ember, de isteni ember és hogy akármi történik körülötte és benne és akárhogyan is vergődjék és a világ akármilyen rossz is, isteni ember, aki a lélek útján megy a halhatatlanság felé.

Kedves leányaim! Biztos, hogy a kegyetek szíve azt mondja: igen, így lehet az életet győzni! De én hozzáteszem: minden más ámítás, alávalóság és komiszság. Még a legjobbak is ezek közül azt mondják: nem úgy van, az emberiség egy jobb világért dolgozik, majd lesz egy boldogabb nemzedék. És azután? Minden erő valamiképpen lepereg, kifogy, mi megfogyunk, mint ahogy az életünk is fogy. És azután? De kérem, hát senkinek sem lehet célja, hogy másért éljen. Az édesanya nem él a gyermekeiért, az édesanya önmagáért él; kötelességét teljesíti gyermekeivel szemben, amelyeket az Isten írt

elő, de önmagáért él. Hiszen az evangélium is mondja: «Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, de lelkének kárát vallja?» Ha az édesanya ideális anya, ha reggeltől estig szolgálja a háztartást, előteremt ma is mindent, de mit használ neki mindez, ha lelkének kárát vallja? Ha nincs lelke? Lehet lelkiismeretes, de azok a lelkek, akik igazán az emberi méltóság mértékét ütik meg, ezek közé nem tartoznak. Nem! Az ember önmagáért éljen. Akár micsoda, önmagáért éljen. De azt úgy kell érteni, hogy senki sem élhet önmagáért, aki kötelességét nem teljesíti másokért. Az az édesanya, aki nem törődik a gyermekeivel, mert azt mondja: én önmagamért élek, nagyon rosszul él önmagáért, mert a lelkét nem műveli, a nagy értékeket félreérti, a fejlődés útján nem megy előre, hanem elmarad, ki tudja, milyen útakra téved. Az isteni Megváltó beállította a hit világosságát az életbe, hogy utána igazodjunk. Felemelő érzés, hogy mi Istenéi vagyunk, a nagy eszményekért dolgozunk. Mi ennek a világosságnak vagyunk a lepkéi, amelyek azt körülszárnyalják, ennek a világosságnak vagyunk a megigézettjei és ez a világosság,

ha el is sötétül, ott foszforeszkál a mi szivünk igényeiben.

Ezzel természetesen nem ellenkezik az, hogy dacára annak, hogy az ember úgy meg van győződve arról, hogy ő Istenért él, hogy ő a lélek útján jár, a halhatatlanságba megy, azért szereti ezt a világot és ha valaki meghal, hát természetes, hogy sír. Hát az Úr Jézus nem sírt Lázár sírjánál? Szereti azt a zúgot, szereti a családot, kell is szeretnie, de bennünk a fájdalom is, a ragaszkodás is mindenekelőtt át van járva valami előkelőbb érzéssel, amely biztosít arról, hogy a sötétség el ne nyelje a fényt és ne boruljon rám, mint koporsóra a föld, ne földeljen el. Rezignációval kell, hogy legyek az én veszteségemben az én elköltözötteim iránt, ezt a rezignációt én megtanulom az Úr Jézustól, aki tudott sírni, félni, szomorú lenni, nagyon szomorú, amikor azt mondja: szomorú az én lelkem mindhalálig, de azért megtalálja mindjárt a lelket, amikkor kellett, mert amikor jön feléje az áruló a katonákkal és kérdezi tőlük: «Kit kerestek?» «A názáreti Jézust!» «Én vagyok!» Ez a ti órátok és a sötétség hatalma. «Gyerünk!» «Hova?» «Sötétségbe, keresztfára.»

«Nem baj! Atyám, kezeidbe ajánlom lelkemet.» Ez kell nekünk! Ezt az életet, amely tele van veszteséggel, folyton-folyton a hősiesség szálaival kell átszőni. Ennek az éjszakának sohasem szabad csillagfénynélkülinek lenni. Sötét élet, ahol az ember semmit sem lát, ahol az ember szeme könnybelábad, ha világosság nem férkőzik hozzá. Ezt Krisztus nem ismeri, ezt nem tanítja. Hogyha én ilyen gondolatokkal vagyok eltelve, azt mondom: nekem nem lesz időm, hogy az én egész életemen át készüljek az én örökkévalóságomra, a halálra. Olyan kegyetlen beszéd: készülni a halálra! Hát mondok mást: készülj a lelkesebb életre; készülj a halálra úgy, hogy a lelkedből semmit el ne veszíts. Nekem azt a betegséget, szomorúságot, azt, ámi kereszt, nem szabad olyan sötéten és feketén nézni, mint azok, akikben nincs remény. Szent Pál mondja: nektek nem szabad szomorkodnotok, mint azoknak, akiknek nincs reményük.

Én akkor készülök nagyon jól a halálra, hogyha én szentül élek, jól élek, hogyha nem tapadok és nem ragadok bele a világba, a mocsárba, hanem megtartom a lelki fölényemet, mert különben ön-

magamról mondanék le és minden nagy célomról.

Én nagyon sajnálom, amikor hallok nagybetegről, akit nem látnak el a szentségekkel. Tudom, hogy a beteget nem akarják ijeszteni azzal, hogy ez nagy betegség, de ez egy olyan kímélet, amely nem keresztény. Sokszor úgy kímélünk valakit, hogy nincs javára, hanem vesztére. Képzeljék el, egy héttel ezelőtt a rendőrség razziát tartott és 83 leányt szedtek össze; azok között volt 23 urileány és az egyik egy méltóságos úrnak volt a leánya. A rendőrség azt mondja: kímélni kell a szülőket. Hogyan kímélni? Úgy, hogy ne mondjuk meg az apának, hogy a leánya ilyen. No, ez gyönyörű kímélet! Ez kivégzés. Keményen kell fogni, akit még meg lehet menteni. Ez éppen olyan, mint hogyha valaki fuldokolna és kímélnők őt megfogni az üstökénél. Ilyen kímélet nem létezik! Nem kímélek senkit és azt mondom: «Kedves barátom, maga nagybeteg, lehet, hogy meghal, de hogy ne haljon meg végleg, végezzük el szépen a szent gyónást; maga nagy lelki megnyugvást kap ezáltal». A keresztény embernek mindig ilyen érzésekkel kell lennie. Készüljünk, mi mindig készülni akarunk.

II. Henrik császár, amikor még bajor herceg volt, azt álmodta, hogy megjelent neki szent Wolfgang, ő eléje megy, leborul előtte és kér tőle egy nagy kegyelmet. Erre szent Wolfgang azt mondja: «Nézz oda a sírra, mi van ott felírva?» Egy nagy 6-os és semmi más. Meglehet, hogy 6 év mulva meghalok, gondolta a herceg, de meglehet, hogy 6 hét mulva. Nem halt meg, de római császár lett. Készüljünk arra, hogy az életben királyi lelkek lehessünk, készüljünk a halálra. Ha valaki tud koronát hordani, koszorút a fején elismerésül az erényeiért, úgy hordja azt a koronát, ahogy az Úristen akarja. Ne szégyenítse meg az önérzetét, legyen krisztusi ember, akkor mindegy, mikor hal meg. Nem tudta meg II. Henrik császár, hogy mikor hal meg; mindegy, ő úgy élt, hogy koronát hordozott és királyi, krisztusi ember volt.

Ez a mi programmunk! Nem tudjuk, mikor halunk meg, de elő akarunk készülni a halálra. Bele akarjuk állítani ezt a gondolatot mindenüvé: öntudatos, helyemet megálló, krisztusi lélek akarok lenni, akkor a halálom olyan lesz, mint az életem.

V.

Március 30-án, délután.

Az evangélium elénk adja a célokat, az eszményeket, megjelöli az eszmények, a célok felé vezető utat. De mit használ a cél, mit használ az út, ha nincs erő hozzá. Erőt adj, lelket adj, kedvet adj, kitartást adj, én Istenem!

Vannak nagy gondolatok, nagy utak; hanem általában nagy lelki gyengeség, valamiféle tehetetlenség, kimerültség, azután annak a lendületnek az igazi hiánya, az a tűz, az a szellem, az a lélek, az a pünkösdi lélek hiányzik az emberiségnek.

Hogyha lelkigyakorlatokat tartunk, szeretnénk pünkösdi lelkek lenni, nemcsak rálépni a célokhoz vezető útra, hanem azt szeretnők és igényelnők, hogy lelkünk és erőnk is legyen hozzá. Nem is reflektálok azokra a rettenetes időkre, amelyek elvonultak a fejünk felett és végigszántottak a lelkünkön, még pedig úgy, hogy az nem volt sem tavaszi szántás, sem őszi szántás, hanem siroknak hosszú sorban való nyitogatása. Hozzáveszem ezeket az áldatlan

gazdasági viszonyokat, amelyek az embert végleg kimerítik. A lelkigyakorlatok a lélek boldogságát adják meg nekünk. Ezért én most, ezekben a szent órákban, szeretném a kegyetek lelkéből fakasztani a lélek forrásait. Azt nekünk hinnünk kell, hogy az Isten fakad bennünk, él bennünk. Hogyha a lélek elfásult, akkor a tavaszi erőnek valami különös fúró munkát kell végezni, míg azokban a fásult sejtekben utat tud magának vágni. De ha az ember organizmusa valamiképen elmeszesedett, hát az ifjúságnak a frissesége, üdesége természetesen mindenütt sarjadást idéz elő. Mint a vegetativ életben, úgy a lelki életben is van gyógyulás; nem kell attól félni, hogy úgy elmeszesedik, hogy bele is pusztulhat; a lélekben megvan a pezsgő erő, amely az idegen anyagot kimossa magából. A lélek elfásul, megdermed, de hála Istennek, a léleknek nem kell ebben az elfásulásban és dermedésben végleg megmaradni, hanem a léleknek van megújhodása, megifjodása. Erre hív fel a Szentírás: én azt akarom, hogy ti tudjatok fiatalosan érezni, hogy a ti énekeitek fiatalságtok énekei legyenek, hogy a ti kiindulástok a kezdet temperamentumától legyen friss, meleg,

bátor. Ezt akarjuk! De hát mit tegyünk, hogy ez bennünk élménnyé legyen? Krisztus a Szentlelket folyton igérte az ő apostolainak, tehát nekünk mindnyájunknak: én elküldöm nektek a lelket. A lélek telít, a lélek szuggerál nektek mindenfélét, az a lélek egy suhogó, titeket beárnyékoló lélek. A lélek kopogtat az ajtón, a lélek figyelmeztet mindenfélére, a lélek megvilágosít nektek sokat, amit előbb nem láttatok. Mindnyájan tanúk vagyunk arra, hogy ilyen lélekjárás létezik. Én ezt a gyónásból is tudom. Hányan vannak, akik mindenféle rossz lélek befolyása alatt állanak éveken át és nem veszik észre: az érzékiség lelkét, az önhittség lelkét, a széthuzás lelkét. Lélekhuzás van mindenfelé. A lélek belefészkeli magát belénk és az ember úgy van, akár csak egy megszállt valaki, szellemjárástól, járványtól megszállt emberek és lelkek. Valamikép azokon a kisértéseken keresztül lát, azokon a felhőkön, káprázaton, mámoron. Aztán mint hogyha belülről világosodnék és az a világosság széthasítana sok káprázatot, csinált világot, sűrű ködöt, feketeséget. Kezdek másképen látni, másképen érezni. Testvérek, honnan van ez? A jó lélektől.

Némely ember annyira elkeseredik, annyira el van a könnyektől áztatva, panaszoktól átjárva, helytelen, igazságtalan és kedvezőtlen lelki benyomások alatt szinte lemángorolva, letörve. Nekem azt kell hinnem, hogy van lélek mindennek a letörésére, erős és hatalmas és ezt a lelket az Isten adja. A lélekjárást nem lehet előre megérezni, hogy mikor és kit talál. Azt mondja az Írás: «A lélek olyan, mint a szél, nem tudod honnan jön, hova megy, merre suhog. A lélek ott száll le, ott gyújt, ahol akar.» Nekem azt kell mondanom: Uram, bennem is sok mindenféle lélek lakik, idegen lélek. Nem kell nekem ez a lélek, ez a nyálkás lélek, ez a torzlélek, ez a kemény lélek, ez a szívtelen, kiméletlen lélek. Bennem van, engem marcangol, engem kínoz, de ez nem az én lelkem. Én kárhoztatom ezeket az én vágyaimat, kilengéseimet, tapadásaimat; én látom, hogy szomorú vagyok; megül, megszáll valami hajlam, érzés, nehézség; valahogyan vasmarokkal, vashorgonnyal bele vagyok akasztva a sárba, vagy egy zátonyba. Ki tudná ezt ecsetelni! Ezt kegyetek maguk értelmezzék, interpretálják mindenre a maguk zenéjét!

Az Úr Jézus folyton azt mondja: bizzatok a jó Lélekben, a Szentlélekben; az a legjobb, az a fényes homlokú lélek. De jaj, én látom, hogy savanyú vagyok, sötét vagyok, iszapos vagyok. Édes Jézusom, te igérted a jó Lelket. Itt van egy ember; küld el neki a te lelkedet, mert az én lelkem nem győzi az életet, én egy nagy kontár vagyok. Kérlek, add nekem a te lelkedet. Az Istennek kell adni a lelket. Kegyetek erre talán azt fogják mondani: mondd meg, honnan vegyem a lelket. A lelket Istentől kell kapni, azt nem te teremted meg. Ha már a lélekjárásban tapasztalt vagy, akkor emlékezhetsz, hogy 1—2 évvel ezelőtt, mint hogyha valami reveláció lett volna, mintha valami hullám kapott volna fel és emancipált téged, hogy szinte megérezted a lelked homlokán azokat a szakramentális olajcseppeket. Ezt az embernek kérni kell!

Azt mondja szent Pál az apostolok cselekedeteiben. Kérdezi: meg vagytok keresztelve? Igen. És megkaptátok már a lelket? Azt felelik: A lelket még nem kaptuk meg. Mire való a keresztelés, ha nem jön a lélek hozzá? Mire való a krisztusi zászló alá állni, toborozni, hogyha ez

a fölséges életritmus nem jön belém? Ha valaki egy parasztszobában van, ahol az ablakok be vannak ragasztva és képtelen szívni azt a levegőt, amely ott van és az ablakot valaki kinyitná egy gyönyörű májusi reggelen és a friss levegő betódulna abba az avas levegőjű szobába, úgy-e az a szoba a maga rossz levegőjével nem csinálja azt a friss légáramlatot, de a szoba megkapja ezt a nagy ajándékot, az élet lehelletét. Lehet, hogy jó levegőjű ember vagy, de én azt tartom: az ember nem adja magának a lelket, azt az Isten adja. Ha ez igaz és kegyeteknek hiányzik a lélek, akkor azt fogják kérni: add meg Uram a lelket! Imádkozom, rimánkodom és keresem. De tudod, a lélek kényes, a lélek olyan, mint egy égő gyertya; egy erős léghuzam kifujhatja a gyertyát, ha a tenyereddel nem véded. A lélek egy finom dolog; a lelket kényesen kell kezelni. Hogyha te lusta vagy, hogyha a kötelességedet nem teljesíted, ha te nem jársz templomba, ha nem imádkozol, ha magadat nem vizsgálod, akkor te abban az állott levegőjű szobában lihegsz, az életedet elrontod. Ha te a léleknek akarsz ablakot nyitni, megteheted a kötelességtudásban,

az önfegyelmezésben, az áldozatkészségben, a hűségben, következetességben, kitartásban, önmegtagadásban. Ez a lélek ablaknyitása. Kegyetek bizonyosan megkapják a Szentlelket. Krisztus mondja: Kérjetek és adatik nektek, keressetek és találtok, mert az Isten jó lelket ad az őt kérőknek. Nyissunk ajtót a léleknek!

Kedves leányaim! fogadják el ezt tőlem, ezt én nagyon a lelkükre kötöm ebben a szomorú időben, amelyben olyan kevés lélek van, annyi erőszakos ember van, annyi önzés, élvezethajhászás, jellemtelenség. Nohát testvérek, hogyha megmoccan bennünk a lélek, gondoljanak az én tanácsomra. Legyenek arról meggyőződve, mindnyájan megkapják a lelket. Vannak olyan lelkek, akik már agyon vannak kínozva, főleg úgy öreg emberek, akiknek egy hosszú szenvedés már az érzékenységét is kikezdte. Az embernek, ha öreg ember is, akkor is gyermeknek kell lennie; gyermeknek az Úristennel szemben és ha nem is orátoroknak, hát legalább dadogóknak, alázatos hívőknek. Legyünk az Úristennel szemben ilyenek és megkapjuk a lelket! Ez az én első, nagyon sürgetett tanításom. Kegyeteknek nem ajánlhatok jobbat, mint ezt,

mert tudom, hogy semmire sincs annyira szükségük, mint a jó lélekre.

Hanem úgy látom, hogy a szellemi világban a Szentlélek nemcsak ezt a kezdeményezést csinálja, hanem nevel embereket és nemzedékeket, amely tényleg szellem és élet, hatalom és erő. Mi kell ahhoz, hogy a Szentlélek belőlem is neveljen? A Szentírás kettőt mond: nem szabad készakarva vétkezni. Valaki vétkezhet gyarlóságból, tehetetlenségből, indulatosságból, majdnem azt mondanám, hogy a Szentlélek előtt becsapja az ajtót. Aki Szentlelket akar, aki evangéliumi páthoszt akar, annak a Szentlélek szemébe köpni nem szabad, mert a Szentlélek ezt nem tűri; ilyen sérelmet, sárral való befecskendezését a fönségnek. Tehát ez az első negativum, minden készakaratos bűn. Ha valaki nekem hazudik készakarva, akkor azt úgy birálom el, mintha valami nagy rosszat tett volna nekem.

A második a pozitivum, hogy kegyetek gyakorolják magukat azokban az erényekben, amelyek az önök kötelességei, amelyek az önök hivatásával egybefüggnek. Ezeket pozitive gyakorolni kell. Azt a jó lelket, a tízparancsolatot, annak stílusát önmagamban kialakítom.

Egy híres francia, rendkívül ájtatos asszonynak: madame de Recamiernek, aki rendkívül szép, jó és tisztességes volt, ez volt a jelszava: «Bonté, pureté». Ha akarom a Szentlelket, akkor magamon ilyen stílusban kell dolgoznom, hogy az Úr Jézus szándékai szerint éljek. Először: pureté, lelki tisztaság. Szemétben a Szentlélek nem fészkel. Az egy olyan madár — gerlicének mondják vagy vadgalambnak — amely szemétdombon, tüskés sövényben nem szokott fészkelni, hanem a májusi erdőben, ott fészkel. Néhány ágacskát helyez el, néhány pelyhet és oda rakja a tojásait. Ez a Szentlélek stílusa: «Pureté!» Minél rosszabb a világ, annál inkább kell ez. Nemcsak a jó hírnevet értem tisztesség alatt, hanem igazán a szívbeli, értelmi, érzelmi és lelkiismereti tisztaságot.

A második a «bonté». Az igazi jóság, az a jóindulat, amely tud adni mindenkinek jót és pedig azt a jót, amely tőle telik. Ez az igazi «bonté». Ha látok embert, aki nem tud adni jóindulatot, megelőzöm, előzékeny vagyok hozzá. Jóindulatot akarok otthon, az iskolában, a hivatalban és mindenhol, igazi bonté-t, igazi önzetlen jóindulatot, akkor a beauté eo

ipso meglesz: az igazi szépség, a jellem szépsége.

Valljuk mindnyájan madame de Recamier elvét: bonté, purté. Biztosítom kegyeteket, hogy a Szentlélek okvetlenül bennünk jár. De a világ sora sokszor oly nehéz, hogy nem elég a közönséges hívő lélek, hanem az embernek tanúnak kell lennie, a Szentlélek tanújának, az igazság tanújának, áldozatos léleknek, vértanúvá kell lenni; ez a tanúságnak legnehezebb és legdicsőségesebb szerepe. Hát honnan vegyük mi az erőt? Különösen ez az, akinek pl. nehéz természete van. Az Úristen ezt is megadja, ezt is a Szentlélektől kapom. Akarok egy-két módot megjelölni, hogy hogyan, mert némely embernek ez oly nehéz. Valaki oly nehezen adja a fejét valaminek a gyakorlására, ami voltaképen neki biztosítja az előhaladást az életben. Hát nézd, ha te ezt vagy azt meg akarod tenni, ha valamitől meg akarsz válni, meg akarod magadat tagadni, tudod miért? Szeretetből önmagad iránt, szeretetből boldogságod iránt, győzelmeid iránt. Máshol pedig azt halljuk: Isten iránti szeretetből. Formulázzuk így: szeressük magunkat, hogy áldozatosak lehessünk. Ha belátom, hogy

ez a lelkemnek az érdeke, akkor könnyebben tudom ráadni a fejemet. Szeressük magunkat! Hogyha szeretjük magunkat, tudunk majd áldozatot hozni. Én azt tapasztalom, hogy vannak emberek, akik mondják: nem tudom ezt vagy azt megtenni. Erre azt mondom: szeresd magadat jobban, légy önző a szó szebb, igazabb értelmében. Használjuk ezt fel, mozgassuk meg ezt a lelket, szeressük magunkat és higyjük el, hogy van egy külön beauté, egy lelki szépség, amely ezen műfogások által megteremthető és kialakítható bennünk. Próbáljuk ezt meg! Az embert mindenféleképen kell forgatni, hogy megérezze, hogy emelkedjék, hogy valamiféle lendületet kapjon, hogy képes legyen a morális kilépésre, amely nélkül az ember beszélhet reggeltől estig és estétől reggelig és ott lesz, ahol volt.

A másik a nagy szimpáthia az Úr Jézus iránt, a szenvedő Krisztus iránt. Az egész szent kereszténység egy nagy szimpáthia, annyi, mint együtt szenvedni az isteni Megváltóval. Ha én átértem, hogy Krisztus szenved az én bűneimért és szenved azoknak a nyomoruságáért, amelyektől én is törpébb leszek, hagyjam őt szenvedni?

Én vele akarok szenvedni és egy szimpatikus ember akarok lenni. Ahogy vannak emberek, akiknek a szíve stigmatizálva van, akikbe úgy belevág a Krisztus szenvedése és nem tűrik, hogy az hiábavaló legyen. Akárki vagy, azt kell mondanod: én nem akarok elsavanyodni, elszürkülni, én látom, hogy ha Krisztus szenvedéseivel egyesítem az én szenvedéseimet, akkor lélek lesz bennem. Ha szomorú vagyok, azt mondom: a szomorúságomat egyesítem a Krisztus szomorúságával. Megértem a lélekjárást, hogy itt szellem, lélek, hatalom van, hogy itt a Szentlélek jár.

Nem mondhatok jobbat, mint ezt, de meg vagyok győződve, hogy nem adhatok szükségesebbet, mint ezt. Én a lelkigyakorlatok tulajdonképeni célját abban látom, hogy egy rossz világban, egy rothadt világban lélekkel győzök és kedvvel. Valaki azt mondta nekem ma a gyóntatószékben: ő már nem győzi kedéllyel, mert győzni kedéllyel, győzni kedvvel, ez nem is emberi, ez már egy szellemi győzelem. Ha valaki a rossz, komisz világot győzi kedéllyel, annak lelke van. Kérjük az Úristentől mi mindnyájan a magunk számára ezt a kedélyt, ezt a szakramentumot. föl-

kentséget, kedvet. A virág akkor szép, ha kenetes, vagyis ha olajos, ha illatos; a virág, amelynek nincs illata, ember akinek nincs kedve; valahogyan holt virág és holt ember.

Iparkodjunk magunkat ebbe a szellembe beleélni, akkor gyertyák leszünk, amelyek a sötétben világítanak, oszlopok, amelyek ezt a bizonytalan életet biztosítják, kenet leszünk, amely a kedvetlenségbe, szomorúságba lendületet és éneklő kedvet visz bele.

Az Úristen adja meg ezt nekünk! Kérjük sokszor: jöjj el Szentlélek Úristen és változtasd át a sziveket és teremts bennünk egy világot, amely fölényével biztosít, hogy te jársz bennünk. Úristen, add meg ezt nekünk!

VI.

Március 31-én, reggel.

Csak néhány szót akarok a szent áldozásról szólani: Azt mondják: ó-szövetség és újszövetség. Mi ennek az értelme? Az ó-szövetségben Mózes a Sinai hegyen meghintette a népet vérrel és azt mondotta: szövetséget köt veletek az Isten; legyetek hűek hozzá és elvezet titeket abba az országba, amely a ti atyáitok hazája, a ti otthonotok.

Krisztus az utolsó vacsorán ezt mondotta: ez az újszövetségnek kelyhe; én is véremmel hintlek meg titeket, szeretlek titeket, saját véremmel hintelek meg. Bizzatok bennem, hogy elvezetlek újra a hazába. Az Oltáriszentségben Krisztus mindent megpermetez az ő vérével. Ebben a vérben nagy szeretet van, halálig való hűség van, győzelmes kitartás van. Következőleg, ha én az Oltáriszentséghez járulok, nekem azzal az érzéssel kell azt tennem: engem Krisztus az ő vérével feladataimra ráképesít, Krisztus vérével meghint engem, biztosít, hogy ő szeret engem. Nekem

arról meg kell győződve lennem, hogy az Isten szeret engem.

Ne mondják azt soha: nem szeret engem az Isten! Ha valaki meghalt a keresztfán és önmaga számára nem akart privilégiumot, gondoljátok, hogy annak az ő vérével való meghintése nem azt jelenti, hogy nem fogunk szenvedni, hogy jó dolgunk lesz; küzdtök keservesen, de adok nektek lelket, mert ha lelketek van, mindent győztök. Keresztre feszíthetnek engem, akkor is győzök.

Testvéreim, legyünk nagy emberek! Krisztus azért jött, hogy minket lelki emberekké tegyen, hogy bennünk a lelket felsegítse, a lélek ellentállását fokozza. Járulok az Oltáriszentséghez, mert gyenge ember vagyok; lélekre van szükségem, véredet szomjazom, hogy a lelkem üdüljön, a lelkem virágozzék. Kérlek, add nekem ezt a kegyelmet!

Azután képzeljék el, hogyha valaki magát adja nemcsak szeretetben, hanem magát adja áldozatban, ha valaki a szívét odaadja, nemcsak hogy szeret, hanem hogy kész meghalni értünk, képzelhetik, hogy ez egy meleg világ, amelyben a lángoló szeretetnek a temperamentuma van kiöntve.

Hogyha én áldozni megyek, azt mondom: Úr Jézus, kérlek, ebbe a meleg világba, meleg érzésbe, ebbe a miliőbe vezess engem. Nekünk egy vallásra van szükségünk, amely meleg vallás, amelyben szív van, amelyben meleg vér van.

Ha az Oltáriszentséghez járulok, hallom a Krisztus szavát: «Maradjatok meg az én szeretetemben . . .» Gondoljátok meg, hogy a venyige csak akkor hoz gyümölcsöt, ha megmarad a tőkén. Nézzétek, ti a tőkéből sarjadzó, fakadó fürtök vagytok, amelyekből majd édes must lesz. Én vagyok a tőke, ti vagytok a fakadásom. Krisztus mondja: aki őt eszi, az olyan, mint a venyige a tőkén; aki a tőkén marad, attól nem tagadja majd meg a tőkének a levét, amelytől a venyige majd cukros lesz, erjedő erő lesz. Krisztus lelke lesz bennünk. Ezt akarom! Melegük lesz, ha magukat adják; fázni fognak, ha magukat nem adják. Minél önzetlenebbek lesznek, annál melegebbek lesznek. Ha az ember reggeltől estig az otthonában él, vagy az iskolában vagy a hivatalban és abba a szivét viszi bele és azt mondja: aranyom és ezüstöm nincs, hanem amim van, azt adom; szeretetem van, segyelme-

zett lelkem van, készségem van, sok lelket adhatok, sugározzék lélek belőlem. Testvéreim, a meleg szivnek titka az áldozatkészség. Azért mondja az Úr Jézus: nem jött azért a világra, hogy szolgáljanak neki, hanem hogy ő szolgáljon, mert szolgálni könnyebb, mint szolgáltatni, mert az annyit jelent mint adni. Adni mindig könnyebb és mindig boldogítóbb, mint kapni. Mert kapni annyi, mint szegénynek lenni, adni annyit jelent, mint gazdagnak lenni. Aranyat nem adhatok, de szivet tudok adni, jóindulatot tudok adni.

Az Oltáriszentség szellem és kegyelem, az az atmoszféra, amely kiárad és a szíveket kitölti. És azután még valami: új kapcsolatunk lesz Krisztussal. Közel akar hozzánk lenni. Az Isten közel az emberhez. Ha az Isten messze van, az egy rettenetes vallás. Ha az Isten egy rideg valaki, az egy pogány vallás. Nekünk közeli Istenünk van az Oltáriszentségben, de még közelebbi, ha Krisztust a szivünkben hordozzuk.

A tiroli és svájci templomokban sok helyen látni a nagy Kristófot. Nagy bunkóval jár a vízben és viszi a gyermek Jézust. Aki az élet vizeit és szakadékait

győzi, annak Krisztust kell hordozni. Nem lesz nehéz nekünk Krisztust hordozni a mi szivünkben, Krisztus érzéseit belőlünk, önmagunkból kiváltani.

Hogy az Isten közel legyen hozzám, hogy rajtam bűn ne legyen, hogy mindig jó szándékaim legyenek, erre van szükségem. Halljuk az ő szavát: Én vagyok az út, az igazság és az élet». Megyek ezen az úton. Nincs messze az Isten és higyjétek el, ezzel a szellemmel az ember győzi a rossz világot, saját szenvedéseit, saját problémáit, nehézségeit, a környezetnek a kellemetlenségeit, szóval: teremt magának egy világot, amely a lélek világa.

Azzal végzem, amivel a Szentírás: «Uram, tégy engem pecsétül a te szivedre, a te karodra», vagyis foglald le az Istent a magad számara. «Tégy engem a szivedre...» annyit jelent, hogy minél jobban szereted a feleségedet, a férjedet, annál jobban szereted az Istent és lefoglalod a magad számára. «A te karodra...» munkaképességeimet, erőimet foglald le és az napszámosa lesz a szeretetnek; nem a szolga napszáma, hanem Istentisztelet, Istenszolgálat.

Az Úristennek ez a nagy áldása töltse el a ti sziveteket!

FÜGGELÉK.

Három konferencia.

1.

1919. október 29-én.

Mélyen tisztelt Hölgyeim! Ma egy éve volt utolsóelőtti napja a régi Magyarországnak. Tehát alkonyodott, sötétedett és azután beállott az éj, amelyben úgy látszik, kialudtak a mi eszményeink, a mi vezető lángszellemeink és a sötétség rettenetes úrrá lett körülöttünk. Egy év óta mi minden mult el felettünk! Mesék, álmok régi Magyarországról, hősiességről, hitről, mesék egy faj fölséges szelleméről, ének régi nagyságról, ének, amelyben alig hittünk. Elmult felettünk egy tatárjárás először a hazafiasság álarcában járó forradalom, melytől azt reméltük, hogy felszabadít minket — hát valamiképen fel is szabadított — azután a szélsőséges humanizmus hazugságaival járó felfordulás, amit a történelem majd bolsevizmusnak hiv. Ebben a tatárjárásban egy rettenetes idegen szellem agyontaposott itt mindent, ami nagy, ami szent és tiszteletreméltó. Szé-

gyenkezhetünk tehát, ez a végzetünk és másképen nem tehetünk. Ezt mi tudjuk, akik a vidéken lakunk. Nekünk végig kellett szenvedni ezt az egész gyalázatot, szégyent, amely síró lelkünk és az egész magyarság lelke felett mint egy rettenetes fekete és mégis szégyenpírban égő kérdés lebegett: hova jutottunk, mi lett velünk? Hol vannak a férfiak? — mondották a nők — hol van a magyarság? — mondotta az egész világ.

Ez a kérdés fel volt függesztve a levegőbe, lebegett felettünk és csak suhogott, de hát a kérdésben a feleletet nem találtuk. Ezt a fejlődésnek kellett meghoznia.

Nem kell nekem ezeket a sebeket felszaggatnom. Telve vannak a mi ujságjaink vezércikkekkel, amelyekből mindazok a gondolatok villannak felénk, amelyek a hit és a családi szentély gyászán búsulnak, majd reménykednek, szégyenkeznek, buzdulnak. Tehát erről a szószékről más kérdéseket kell felvetni és más feleleteket hozni.

A hit, a szent kereszténység, nem lett-e az is valami mankón járó rokkant és a tiszta erkölcs nem vetkőzött-e le pőrére? És a romok között, ahol annyit jártunk, megszállt-e minket az új építés, az újjá-

születés bízó, erőteljes lelke? Megacélozta-e a lelkeket, fölvillanyozta-e a sziveket, bátorrá tette-e a tervező akaratot?

Ezek azok a kérdések, amelyekre felelni kell. A feleletet a kérdésekre a hitetlenség szelleméből, a sötétség poklából, az élet rettenetes iskolájából jövet, abban találom, hogy nem kishitűekké, hanem erősebb hitűekké kell válnunk, hogy mi a szenny, a piszok, a kloaka világából az erkölcsiség gyöngyeit halásszuk ki a magunk számára és hogy a romok között nem a gyáva meghunyászkodás, hanem a bátor bizalom és erős akarás szellemét kell a magunk számára lefoglalni.

Erről a három pontról szeretném ezt a meditációt fűzni, hogy tényleg hitben erősebb, erkölcsben tisztultabb és a romokból egy új világ felépítésére alkalmasabbakká legyünk.

Istennek kétféle kinyilatkoztatása van. A zsoltár azt mondja, hogy telve van a föld az Isten dicsőségével. A legáhitatosabb cherubkinyilatkoztatás, amelyet a próféta lát és hall: a sanctus, sanctus, sanctus. Nem látta a piszkos földet, nem látta a bűnt és lázadást, az ő lelke előtt egy tiszta világról Isten arcának a szépsége tünik fel, azt imádja, mondván: sanctus, sanctus,

sanctus! És úgy látszik, aki ezt mondja, annak könnyű hinni, akinek az Isten az arcát úgy megmutatta, hogy a szépségét mutatta, akinek a lelkét úgy megihlette, hogy a legszépségesebb érzéseket váltotta ki, annak könnyű hinni. Hát nemcsak az egek hirdetik az Istent? Hát poklok nem hirdetik-e az Isten dicsőségét? Ha az ember az égbe mélyed, telíttetik Istennel, hát ha az ember a pokolba merül, vajjon akkor hittagadásból, kételyből nem erősebb hitre villanyoztatik-e fel a lelkem? Azt felelem, hogy igen. Aki látja, hogy fölfordul a haza, hogy nincs Isten, hogy nincs család, hogy elszakad tőlünk a gyermek, hogy megszakad annyi szál, amely embert emberhez fűz, hogy a pokol dobban elénk, sötétlik felénk, akkor mi mélységesen meggyőződhetünk, hogy mi Isten nélkül nem élhetünk, hogy ezt a földet a hitbe kell akasztanunk. Nem vagyok ember, ha nincs Istenem! Nem haza a föld, ha nincs felette mennyország. A hit a substanciája mindennek, ami van.

Nem lehetünk meg tehát hit nélkül! Ezt ordította felém ez a rettenetes szenvedés. Nem lehetünk meg Isten nélkül. Az élet nem lehet meg szellem nélkül, a

föld nem lehet meg a napnak vonzása nélkül és az emberek világa nem lehet meg felsőbb világ nélkül. Előbb van az Isten, azután a világ, előbb a világosság és azután a sötétség, előbb az angyal és azután az ördög; előbb boldog ember és azután boldogtalan ember; előbb a mennyország és azután a pokol. De a pokol azért van, mert mennyországra valók vagyunk és sötétség azért van, mert a világosságot szomjazzuk és igazság azért van, mert arra születtünk és a karrikatúrától azért ijedünk meg, mert a szépség, a mi lelkünk lelke idegen számára.

Úgy-e megrendültünk, mikor a pokolban jártunk. Megrendített épen a szükségszerűségnek az az érzete, az a mélységes meggyőződés: én a pokolban is azt tanulom, hogy nekem Isten kell. «Wäre das Auge nich sonnenhaft, so wär' es nicht zum Licht erschaffen». Ha mi nem volnánk rokonai a fénynek, akkor nem látnánk. Nekünk Isten szellemi fönség, nekünk jóság, igazság, előkelőség kell; mi abba, ami alattunk van, amit taposunk, gyökeret verni nem tudunk.

Ez az iskolája a hitnek. Sok ember tudom, megrendült a hitében. Azt mondja:

«ne beszéljetek nekem többé Istenről, hitről!» Sok ember rokkantja lett annak a másik világháborúnak és mankón jár; szárnyai letörtek. Aki belenéz a sötétségbe, annál inkább meggyőződik, hogy neki világosság kell és aki a poklot nézi, annál inkább meggyőződik, hogy ő boldogságra született, következőleg rosszul teszi, ha nem hisz.

Tudom, hogy ez honnan jön: attól az elsüppedt élettől, attól az elkedvetlenedett kedélytől. De meg kell magunkat reformálni, nem szabad a hitetlenség kisértéseinek engedni, öntudatára kell ébrednünk annak, ami nekünk tulajdonképen kell: az Isten, aki igazságosság, az Isten, aki jóság, aki szépség. A boldogság, az örök élet, ez kell nekünk.

Ebből ezt a gyakorlati következtetést vonom le: testvéreim, a hitet ne bántsátok, az eszményeket ne söpörjétek le, az emberben ahhoz, ami őt tiszteletre indítja, ne nyuljatok. Liberalizmus, hogy elengedjük ezt is, azt is, — nem lehet! Nekem az egész Krisztus, az egész anyaszentegyház kell, az evangélium kell. Én nem engedem el csak az Oltáriszentséget, csak a szentmisét, csak ezt vagy azt a paran-

csolatot. Nem engedek el semmit! Én tudom, hogy aki alkuszik, az lecsúszik és ezen a lejtőn nincs megállás.

Néztem a poklot és megláttam a mennyországot; néztem a karikaturát és megláttam a szépséget és megéreztem, hogy ez kell nekem. Én tehát ebben a rettenetes világban nem gyengébb, hanem hitben erősebb lettem. Ha kegyetek ezt nem érzik, merüljenek el ezekbe a gondolatokba, járják a poklot dantei hitben, az istenkeresésnek szellemében és meglátják, a pokol épen olyan kinyilatkoztatás, mint az egész csillagos, dicsőséges mennyország.

Ez a világ, ez a rettenetes világ azonban nemcsak a poklot tárta fel előttem, hanem megláttam benne az ördögöt: azokat az embereket, akiknek semmi sem szent, akik mindent le tudnak vigyorogni, mint dent meg tudnak csúfolni. Én látom azt a bűnös embert, azt az istentelen embert, azt az Istentől elszakadt embert, aki voltaképen az ördög. Ha mi ezekkel az ördögökkel, akikben felfakadt az egész csúfság-az egész alávalóság, a kloakának mindeszennye, valamiképen érintkezésbe jöttünk, nem hogy mi erkölcstelenek lettünk volna, vagy erkölcseinkben valamiképen meggyen-

gültünk volna, hanem mint ahogy a poklot látván, az ember hivő lesz, úgy a poklot látván, az ember tisztább lesz. Mi ördögök nem lehetünk! Ha az ember ördög akar lenni, egy darabig birja, de akarni a rosszat végig, az elátkozottságnak a szenvedélyével, azt az ember, míg vér csörgedez benne, míg az édesanyjának a gondolata jár benne, nem birja.

Testvéreim! Mikor mi ezt a rettenetességet látjuk, azt kell megállapítanunk, hogy a mi erkölcsünk főleg ebben az irányban lett szegényebb. Az emberben van technikai haladás, társadalmi haladás, de nincs erkölcsi haladás Krisztus és az ő kegyelme nélkül.

Előttünk áll ez a nagy isteni kinyilatkoztatás.

Én láttam az eredeti bűn hatalmát, láttam a bestiát, a bête humainet. Nekem hiába fuvoláznak a Rousseauk. Az ember egy bukott teremtés és a kigyó sziszeg mindegyikben és a kigyó útjának kanyargós vonala húzódik végig minden ember életén; az eredeti bűn, a romlás, amely bennünk van, amelyet szent Pál sirat. Ez az eredeti bűn lángoló betükkel nyilatkozik, mikor látjuk mennyire vagyunk a mi

egész finomságunkkal, akár 1919-et, akár 1778-at irunk, bárhonnan merítünk a világtörténelemből,

Krisztus kegyelme nélkül nincs tiszta erkölcs, nincsen finom lelkiség. Kegyetek erre azt mondhatják: «az is finom ember, akit én ismerek és kevés kereszténység van benne.» — Vannak emberek, akiknek az élete sok szerencsében fürdik, skandalum nélkül járják a világot, de talán sok belső hajótörésről tudnak beszélni és azt mondani: én is egy poklot hordok magamban.

Ne mondjuk, hogy a vallás szükséges a köznépnek, mert szükséges nekünk is. Annak az egész belülről való becsületnek a fundamentuma az Isten kegyelme, amely nélkül az ember megbizhatatlan. Neri szent Fülöp mondotta: «Isten, segíts meg engem és fogj kezemnél, mert különben holnap megtagadlak.»

Az egész emberiség olyan, hogy képes megtagadni az Istent, az erkölcsöt. Csak valami orkán forgassa ki a közönséges élet útjairól, rohan a mélység felé.

Aki ezt úgy mélységesen átérezte, az az Isten szent kezét megfogta és azt mondja: én is Ádám vagyok; ha az Isten

kegyelme nem segít, nem állok jót az én tiszta erkölcsiségemért. Nekem kell Krisztus kegyelme. — Az eredeti bűn, a romlás székel bennem. — Néztük azt a rettenetes kinyilatkoztatást, amitől megfagyott bennünk a vér.

Higyjétek el, hogy nektek az Isten kegyelmére van szükségtek: egyétek azt az Oltáriszentségben és mosakodjatok meg nem finomságokban, parfümben, hanem Krisztus szent vérében. Legyetek keresztények, mint a vértanúk!

Ez a kegyelem föltámaszt, ez a kiindulás Istenbe, ez az az irány, amely fölfelé van vonva. Ez kell a mi lelkünknek! Imádkozzuk ezt le a magunk számára! Akkor ez az egész tatárjárás az én erkölcsi tisztulásomra szolgál, akkor ez a dekadencia egy ascensiót jelent. Megjártam a poklot, találkoztam az ördöggel s kialakult bennem a Krisztussal egyesült ember.

Sok rom van körülöttünk: főleg a mi szegény magyar hazánkban, de egyáltalában az egész európai társadalomban. Sokszor úgy érzünk, mintha mindennek a végén volnánk. Ellenkezőleg! Mi mindennek az elején vagyunk!

Ami itt kezdetét vette, ami be volt je-

lentve, annak folytatása kell, hogy legyen; természetesen szociálisan organizált világban, nem pedig ilyen kegyetlen tatárjárásban. Mikor a kultura letört, új erő kell. A női lélek, a finom erkölcs, az az eljövendő szebb társadalmi erő reservoirja. A társadalmat valamiképen új erőkkel, új erkölcsi érzékkel föl kell eleveníteni. Életerő kell! Ezt is nagyrészben a nőktől reméljük. Ez nem buta feminizmus, ez nem kirakatablakok üvegeit betörő utcai demonstráció, hanem egy történelmi belátás.

Az embernek, mikor új világot akar alapítani, a régit szét kell rombolnia. Az ördög Istennek első munkása a rombolásban és pusztításban.

Ha így gondolkozunk, akkor alázatosan elébe állunk ennek az új kötelességnek és mondják: az ördög, a halál elvégezte az ő munkáját, most rajtunk a sor. Higyjük el, hogy sokat, rendkívül sokat tehetünk érzékkel, megértéssel, a közönséges életet egy boldogabb otthonná átváltoztató szellemi erővel.

Ha az ördög meglátása borzasztó revelációként hatott a lelkükre, fogjanak kezet egy jobb jövő érdekében. Higyjük, hogy így a nagy leromlások ki vannak zárva és

azzal a bátorsággal, amely az idők igazi fölértésének és a hivatás megérzésének a jele, álljunk bele a munkába s higyjük, hogy ott reánk szükség van.

Ha az ember így eltelik hittel a pokol láttára, eltelik erkölcsiséggel az erkölcstelenség láttára, eltelik bátor kikezdéssel a körülötte levő romok láttára, bizik az Istenben, hogy ő, aki a világot teremtette, megsegít; az Isten nem hagy el bennünket, csak mi ne hagyjuk el őt.

Egy tiroli leány a templomban imádkozott s a templom körül tombolt a harc. Egyszerre egy golyó hatolt be a templomba s szétfreccsentette az örökmécs olaját. És amint a forró cseppek a térdelő leányra hulltak, mintha valami ihlet szállta volna meg, zászlót fogott, kirohant a templom elé s az emberek utána s győzelemre vezette őket.

Az isteni szeretet ereje szálljon meg minket is. Ragadjuk meg a zászlót és álljunk ennek a küzdő világnak a napszámába. Higyjük el, Krisztus áldása kisér és győzelemre segít. Úgy legyen!

II.

Budapest, 1919. november 27-én.

Mélyen tisztelt Hölgyeim!

November hónapja a léleknek hónapja. A hazajáró, a szivünkön kopogtató, minket körülsuhogó lelkeknek hónapja. Ha november tele van ködděl, ha tele van fehér párával a levegője, épenúgy a hitnek távlata, a hitnek szemhatára tele van fényes, kisértetszerű, felséges emlékezetekkel, lelkekkel. Minél inkább gondolkozom a hit szellemében, annál inkább valami telepáthia vesz rajtam erőt, mely félig melankólikus, félig lendítő, biztató. Telepáthia, mely más világokkal köt engem össze. Telepáthia, mely az én magányomat hangossá, némaságomat beszédessé teszi. Ha csak világiasan érzek, akkor, mint hogyha kihült tűzhelyek hamujában kotorgatnék: néhanéha egy csillámló parázs belevirít a szemembe. Nézem, nézem. Csillog, ízzik, elhal. Ha világias ember vagyok, az én egész világom egy többé-kevésbbé kihült, néhol virító parázsokkal teleszórt hamurakás. És ahogy ezek a csillogó, virító

parazsak elhalnak, úgy elhervadnak napjaink, lekopnak erőink, megöregesznek akik körülöttünk vannak, vagy meg is halnak. És végre is mindnyájan meghalunk. Vagy pedig úgy nézem ezt az egész világomat, mint cséplés, babcséplés után azt a hüvelyrakást. Csupa zörgő, üres hüvely, magja kiszóródott már és keres más tavaszt máshol. Csupa gubó, mely át van rágva, a pillangója kirepült. Csupa üres madárfészek. A lelkeknek dalosai, miután szárnyuk nőtt, itt meg nem álltak, elmentek oda, ahol Dante szerint csak azok vannak, akik énekelnek, mert a mennyországban nincs beszéd, csak ének van. Aki ott beszélni akar, az énekelni kezd. Vagyis, ott oly mélységes harmónia van, hogy ott minden hang ének.

Mélyen tisztelt Hölgyeim! Az ember nem azért keresztény, hogy melankólikus legyen és nem azért hisz, hogy a lelki világot ködded telítse, hanem ellenkezőleg: azért vagyunk keresztények, mert egy más nagy, felséges világ nyiladozik felettünk és azért hiszünk, mert megérezzük, hogy ez mintegy természetes motivuma az életnek, ebben erő él. És miután olyan fontos dolog, hogy az ember világa életteli le-

gyen, kell, hogy az az élet vallásos legyen. És igazán vallásos ember csak az, akinek mint Krisztus mondja: «lelkében eleven vizek forrásai fakadnak», sőt úgy szöknek, hogy csillagtávolságokon túl az örök életbe szöknek. Nekem más regisztereket kell kihúznom, más motivumokat kell akcióba helyeznem, hogy az Úr terve szerint a lelkek világába, kapcsolatába, krisztusi érzések, nagy gondolatok, nagy hitnek magaslataira emelkedjem. S azért azt gondoltam, hogy ezen esti ájtatosságunkat oly meditációval kezdem meg, melyben azt gondolom, hogy mikor átutaltam a másvilágra, mely nem is ott túl, hanem bennem nyilik, azt mondjam: föl oda a szemekkel, kinyitni a szemet, hogy látókká legyünk, föl arra felé a szivekkel, hogy a kellő hangulatot, kellő érzést ezen kapcsolat megteremtésére fölkeltsük és fel a kezekkel, hogy tegyünk, lépjünk akcióba olyan célokért, melyek ezen motivumok piedesztálját egyedül érik el.

Az első: én látó akarok lenni. Én meg akarom látni, hogy az isteni Megváltó nekem mily világot nyitogat, mily világot élesztett számomra. Látó akarok lenni. Kedves testvérem, csak akkor leszel igazán

látó, ha azt a másik világot meglátod valahogy. Míg ezt a világot látod csak, addig tompa szemidegű, furcsa, elfogódott, agyaggal letaposott lélek vagy. A lét értelme az élet. Képzeljék el kedves Testvéreim, hogy ez a világ van és nincs rajta egy bogár, egy madár, egy fűszál, semmi, semmi. És hogy a nap' fölkel és lenyugszik, van tél és tavasz, de nincs élet. Érthető egy olyan lét, melyben nincs élet? De azért van azután, hogy meghalnak és a halál után is élnek s lám az az ember, aki meghal, de él, az a világ értelme. A világ azért érthető, mert van benne ember, halhatatlan ember. Sőt a vílág csak úgy érthető, ha van benne hivő ember. A világ értelme az élet, következőleg a világ azért van, hogy legyen örök élet. Ha a lelkek meg is halnak, nem baj; ha az emberek meg is halnak, nem baj. Ha a folyó egy kataraktáról lebukik, nem baj; ha a schaffhauseni víz leesik, nem baj. Folytatódik egy hatalmas, szép folyóban, tovább-tovább ömlik, halad. Csak legyen benne élet. Féltem a világot, ha nincs rajta élet, mert ha az élet kialszik, nincs célja a világnak, észszerűtlen lesz. Úgy kell hinni, ahogy az ember él. Olyan erős legyen a hite, amilyen

valóságos az élete. Olyan valóságos legyen a meglátása, amilyen éles az esze; olyan legyen a hit világa, amilyen az ész világa. Szóval, nekem a temetőben krisztusi gondolatokkal kell járnom. Nekem a temetőben nem úgy kell járnom, mint aki iszonyodik attól, hogy ezek a sírok nyiladoznak, hanem mint akik hiszik, hogy ezen a síron túl élet fakad, mint a krizantemumág, mely a síron fakad. Ne csüggedjetek, mondja Krisztus, mert a sírok egyszer megnyilnak, de ti ne csodálkozzatok, mert az természetes. Nekünk az nem volna természetes, ha nem nyilnának. Ne csodálkozzatok, ha jön egy momentum, az újjászületés momentuma, ahol minden, ami meghal, valamely alakban élni fog.

Mélyen tisztelt Hölgyeim! Nekem egy oly bizalmas, biztató és megnyugtató lélekkel kell járnom a világban, mint aki a sírok felett is elmegy, de nem blazirtan, nem lemondóan, de telve lélekkel, tudván azt, hogy a mi kis kupakunkba ez a kis világ sem fér be, hát a nagy renaissance, amelyet Isten a nagy fényévekkel valamikor reánk hoz. Hát hisz ez nem emberi gondolat, de az ember úgy megtapogatja, mint ahogy a pók, ha mászna ezen már-

ványkockákon, tapogatja a márványfalat, a templomot. De mit érzékel a templomból az a nyolc pókláb, nem tudja, hogy templomot tapogat, de azért tapogat. Én is a világot tapogatom, ha fejembe nem fér is bele. Hiszem, hiszem, hiszem, Krisztus tanít engem. Mikor az a Márta az Úr Jézus elé ment s azt mondta: «Ha te itt lettél volna, Lázár bátyám nem hal meg.» Azt mondja Krisztus: «Én vagyok a föltámadás és az élet, az nem baj, ha meghalt, a fődolog, hogy él.» S kérdezi utána: «Hiszed-e ezt, jaj, ha ezt hinni tudnád!» Nézd, kedves testvér, ha a tenger partján állok s látom azt a kék végtelenséget, tudom, hogy ott valahol megint csak partok vannak. És ha a földön állok s nézem azt a kék végtelenséget, én is úszom, én is élek, kopoltyúzom, nézem a csillagok tengerét. Tudom, hogy a világnak nincs vége, én is csak tengerparton élek, végtelenségek partján. Hiszem és félek, hogy az én gyüszűeszem Isten nagy gondolatait nem lévén képes igazán fölfogni, gyüszűlázadásomban kifordítja, nem akarja megfogni az Isten gondolatait, saját gondolataival rontja meg az élet nagy hitét. Nem, kedves testvérek, én úgy akarok hinni, mint

Krisztus tanított. Én örülök, hogy oly finomak idegszálaim, hogy Krisztus gondolatainak vezetéke lehetek, melyeket az isteni gondolatok villámlása serkent és nyilaszt ki. Testvéreim, higyjetek! Kicsi ember, aki nem hisz. Ne féljenek semmi intelligenciától, hogy ez és ez a nagy ember nem hitt; az ész világának több neveletlensége van, mint a minket környező világnak. Sok neveletlensége van a világnak. Neveletlen kérdések, neveletlen érzések, vágyak, szenvedélyek, neveletlen megnyilatkozások, mindenféle neveletlenség van. Boldog ember, aki magában a szép, nemes értékek nevelését kivívja, megépíti.

Nézzétek! Fel a szemekkel, tágra nyissuk a szemeket, fogadjuk el, amit a Krisztus ad. Nézzék, mélyen tisztelt Hölgyeim, nekem meghalt valakim; de ha hiszem, hogy ő él, van-e nagyobb vigasz? Mit akarok? Vigasztalódni. Hogy akar az vigasztalódni, aki elvesztette, amit nem lehet helyrehozni, visszahozni? De hisz él! Azt szokás siratni, ami nincs, aki elveszett. Az Irás azt mondja, hogy nem lehet megvigasztalódni azon, aki nincs, de aki van, azon igen s ők vannak. Igaz, sírni kell, az is erény; szépen, nemesen sírni, hisz a

könnynek kristálygyöngyeiben megfürdik maga a lélek is. De siratni mindig úgy, mint ahogy siratják az élők a meghaltakat, akik nincsenek szerintük, pedig élnek, Siratjuk azokat, akik élnek s ezért mi a sirásunkban is mosolyogva járjunk. Siratjuk, akik elszakadtak tőlünk, de akik messziről integetnek nekünk — légy látó, tarts ki, ne sírj. A legnagyobb vigasz az igazság s a legnagyobb igazság az örök élet. Azért, aki az örök életben hisz, annak a lelke keserű poharában, ott van a legédesebb vigasz, legédesebb mézcsepp, ha fenékig kiüríti, az utolsó nyelés az a tudat, hogyha sírok is, az van, aki felett sírok. S ez a legnagyobb vigaszom.

De nekem nem elég, ha én csak látó lélek akarok lenni, tehát föl a szemmel. Nekem érző léleknek kell lennem, aki ezen nagy élet síkjában koncipiálja saját érzéseit. Ez a hit nemcsak saját világa meglátásában, hanem más világok meglátásában áll. Tudod, nemcsak egy világ van ott fenn. De milyen világok ezek? Ezek a tisztulásnak, fejlődésnek, elváltozásnak világai. Hogy miért, nézd meg kedves Testvérem! Annak, aki Isten felé megy, annak szebbé kell lenni s a föld nem na-

gyon alkalmas arra, hogy szebbé legyünk, mert olyan piszkos, sikamlós. S ebben a a vérben annyi bűn van és ezekben az idegekben annyi sok infekció van belegyúrva. Nagyon szép lelkek a mi szentjeink, hanem azért az átlagember nem szép. Nem is veszem azokat a rettenetes pofákat, rémséges karrikaturás, pufok testű és arcú gyúrmányokat, degradált haramiákat és bestiákat, hanem veszem az értelmes embert, egy eltorzított, elpiszkított embert; embert, akinek rengeteg etikai hibája van, embert, akinek tökéletlenségei vannak. Akkor nem lehet beszélni a szépről az embernél. Meghalnak s ezeknek az embereknek világokra van még szükségük. Ha halálos bűnben nem haltak meg, akkor még hosszú ideig tartó tisztulásra, lelki elváltozásra, szelekcióra van szükségük. Mi csak úgy hívjuk: tisztító tűz, hanem azt tisztulási világnak kell hívni, lelki fejlődésnek, etikai erjedésnek, bűnből való kiemelkedésnek kell hívni. Ezekben a világokban járnak, élnek ezek a lelkek, akik meghaltak. Csodálatos, ha mélyen gondolkozom, képzelem, hogy miféle elérzékenyülés, mélységes világ, fergeteges vágy viszi azokat a lelkeket. Hogy ezek a lelkek a felséges, az egész világ

radikális erejével, fergeteges erejével vonzatnak az Isten felé. Úgy mint Dante mondja, hogy a lelkek viharja vonul el, hogy eljusson a nagy vágyaknak temperamentumában, páthoszában az Istenség felé. Mondhatnám, csak azt érzem mélyen, hogy az embernek rendkívül sok elváltozásra van szüksége, hogy Istenhez jusson, a felséghez, a célhoz s hogy az isteni tervben résztvegyen, ehhez nem elég a föld, ez képtelenség. Következőleg, kell az a másik világ, a tisztulás, a kikristályosodás világa. S mennyi van a rovásomon! De a bűnért büntetés jár. Itt is sokat leró az ember — főleg a mostani világban, amely kegyetlen — ha a hit szellemében éljük át. De komolyan is hí az Istenség, a végtelenség s az embernek, aki pókhálószálakkal függ vele össze alacsonyságában, hogyan lehet ezekből a pókhálószálakból a boldogság kötelét fonni és sodorni.

Tehát nekem azt kell mondanom, hogy az elváltozás kohójában élek. De nem tűz az, hisz Istenem, tűz vagy nem tűz, az nem fontos, hanem a fődolog az a nagy elváltozás, bánat, szomorkodás, másrészt bizalom, szent remény. Elváltoznak benne a lelkek és mondom, az Isten bünteti őket,

mert rászolgálnak. Kegyeteknek most az jut eszébe, hogy milyen kegyetlen az az Isten; büntető, szenvedést okozó Istennek mondják. De mondják meg nekünk, volnának-e mélységes, tisztult érzések, ha nem volnának szenvedések; mondják meg, hogy hol szikrázik, fénylik, úgy-e ahol ütközik. Hiába, az ember szivének legtisztább érzései a szenvedések kövén és csillogásában fejlődnek ki. Én azt mondom, hogy az a másik világ is azért van tele szenvedésekkel, mert szükséges. Mindenki felületes, aki nem szenvedett, csak azok mélységesek s értékesek, akik szenvedtek. A másik világban is sok szenvedés van. Nemcsak azért büntet bennünket az Isten, hogy sírjunk, hanem, mert az emberi lélek legmélyéről kell felgyöngyöztetni ezeket a könnyeket. Gyöngyök ezek, az elmélyülés és vágy gyöngyei az emberi tehetségek kimángorlása után. Ezekben fejlődik a több isteni tartalom érzése. Lássunk így, a világ párkányáról nézzük a másik világot. Nekem egy szimpatikus léleknek kell lennem, aki megsejti a másik világot. Nekem belé kell bimbóznom, belevirágoznom, belenőnöm szeretetem érzéseivel a másik életbe. Lelkem itt van, én még itt vagyok, még em-

ber vagyok, de mint ember is szívből deríthetlek, szerethetlek, segíthetlek, Mártátok lehetek nektek. S Krisztus nem fogja azt mondani, ne szorgoskodj, hanem: Márta, csak rajta, szeress többet, iparkodj többet, dolgozz többet, segíts többet, segíts, ahol tudsz.

Mélyen tisztelt Hölgyeim, ilyen érzések kellenek nekem. Hogyha én látnék szenvedni valakit, aki anyám vagy testvérem, vagy bárkit, annak szenvedését így kell látnom. Tuniszban megtörtént, hogy az ottani rabszolgavásáron járt valaki, hogy a kereszténveket megmentse s ott megszeretett egy leányt, aki térdelt előtte s csak azt mondta: könyörülj meg rajtam s ez mindenét odaadta érte, hogy a leányt megmentse. Ha úgy látnám, hogy édesanyám azt mondaná, hogy könyörülj meg rajt m, vagy a testvérem, vagy valaki, Istenem, mit nem adnék érte. Jaj, Testvér, te aki vak vagy, aki talán nem látsz, nem tudsz belehelyezkedni az én világomba, de ha ezekután belehelyezkedsz, akkor te is azt mondanád: én is imádkozni, én is szeretni fogok.

De tudják, mit kell tenni! Az isteni Megváltóval kell egyesülnöm, mert a csil-

lagokat én el nem érem, ehhez Krisztus kell, az én imám nem töri át az eget, de Krisztus szenvedése igen. Én Uram, mit tehetek én, hanem Te, Te sokat tehetsz. Azért, kedves Testvérem, ha elmegyek a szentmisére és felajánlom a Krisztus szenvedéseit, többet érek, mintha nem tudom, mennyit imádkozom. Ha nekem van 10.000 tallérnyi adósságom, mint az a krisztusi példabeszédekben előfordul, akkor mondom: ó, Uram, nézd el az adósságom. Akkor azt mondja, add meg mivel tartozol nekem, mert tömlöcbe vetlek s addig ki nem szabadulsz, amíg az utolsó fillért le nem szúrod. Azt mondom akkor, hanem Uram, van egy gazdag ember, akit nekem küldtél, az majd megfizet helyettem. S az, Krisztus.

Mélyen tisztelt Hölgyeim, ez a mi hitünk! Ha akarunk imádkozni megholtjainkért, imádkozzunk Krisztussal. Magatok csak nyöszörögtök, tehetetlenek vagytok, hagyjátok beszélni Őt! Beszélni? Nála minden szó megváltó tett. Hagyjátok fizetni Őt! Fizetni? Végtelen bérrel fizet Ő.

Egyesítsen minket ez a nagy hit. Legyünk látók, karikára nyissuk a szemünket, legyünk praktikusak, szimpatikusak, hogy

Isten jóságára érdemesek legyünk. Hangoljuk lelkünket, hogy Isten szeretete kigyulladjon bennünk s legyünk praktikusok, vagyis cselekvők, akik egész életüket, önmegtagadásukat, szenvedésüket átküldik oda, oda, túl az örök életbe. S ahogy az élet hullámai kihúzódnak s fölfakadnak, csillagfényekbe lépnek át, az emberi szív imája s szamaritán érzése, érdeme átvetődik, fakad, hullámokat vet bele abba a sötétségbe, nem, abba a penombrás világba, ahol a lelkek várnak minket és szeretnek és imádkoznak értünk. Én belezárom szivembe mind, akiket szeretek és kegyetek is tegyék ezt. Haló porodnak nem hideg kő és érc, hanem szerető szív legyen világos élő koporsója. Nem hideg ércre Uram, sem szép emlékre, sírkőre vágatom, faragtatom, vésetem emlékemet, nem hideg kőre, hanem örökké világos élő koporsóra. A léleknek nem koporsó, hanem szív kell. A lelkeket nem földbe kell temetni, hanem szívbe; nemcsak a mi szivünkbe, hanem a Jézuséba, mert a mi szivünk az ő érdekeiket úgy, ahogy kell képviselni, nem tudja, hanem Jézus szivébe kell eltemetni, abba az örökké világos, élő koporsóba.

III.

1919. december 20-án.

Mélyen tisztelt Hölgyeim! Vajjon lehet-e az ilyen fekete, azt mondanám, sok éjszakából szőtt fekete karácsonyban mégis csak szent örömre, lendületre szert tenni? Lehet-e nekünk egy ilyen szakadó világban, mikor úgy érezzük, mintha talajt vesztenénk, lehet-e akkor bizalomra, erős, bátor érzületre szert tenni?

Fekete karácsonyt emlegetnek, sokan a legfeketébb karácsonyt és azt mondják — és én igazán elhiszem, hogy Magyarországon olyan fekete, mint az idei, még nem volt. Nekünk mégis azzal a követeléssel kell föllépnünk önmagunkkal szemben, hogy a lelkünk fölényesebb, belső lelki világunk nem fekete, hanem ragyogó, hogy a mi szivünk ne üres, hanem harmónia, tisztult lelkiség legyen. Nekünk, ha igazán keresztények vagyunk, azzal a követeléssel kell a jászol elé lépnünk: Úr Jézus, te azért jöttél, hogy egy különb világ legyen, ha nem is ott kívül, legalább itt belül; te azért jöttél, hogy a te országodat ne csak

megalkosd, hanem megöszd, megtapasztald velünk, akármit mond a pokol, akármit követel a világ.

Mindenesetre, kedves lélek, ez egy nagy művészet alkotni festékből egy fönséges képet, hangokból harmóniát, de alkotni semmiből, sötétségből világosságot, disszharmóniából angyali zenét, keserűségből édességet, gyengeségből erőt, ez már igazán isteni remeklés, isteni művészet, ez már nem is géniusz, hanem isteni kegyelem.

Volt már ilyen világ, mint az idei s mint egyáltalában ezen korszak. Letört már a kultúra máshol is, szakadoztak a hegyek s meglátták az emberek, hogy ezt semmiféle hatalommal megakadályozni nem lehet. Leszakadtak mindazok a boltozatok, amelyeket épített hatalom, politika, görög műveltség, hiába próbálták feltartóztatni a romlást, nem lehetett.

Volt már az V—VI. században, mikor a római világ, a római hatalom leszakadt, ilyen fekete karácsony. Voltak ott szintén olyan művészek, mint amilyenek mi akarunk lenni, akik abba a feketeségbe biztató fényeket állítottak bele: szent Ágoston, szent Jeromos, aki szent Paulával és több

előkelőséggel később Betlehembe vonult és abban a rossz, nehéz világban fölséges, tiszta, nemes karácsonyokra tettek szert.

Én azt gondolom, hogy az ember a művészektől tanul művészetet s miután mi annyira rászorulunk, ehhez az öreg művészhez: szent Jeromoshoz fordulunk, egy kedves dialogjához, melyet az isteni kisdeddel folytatott ott Betlehemben és tőle akarom azokat a vezető szólamokat, amelyekkel sikerül majd nekünk is az isteni kegyelem mélységeiből a magunk számára ezt a fekete karácsonyt ragyogó karácsonynyá tenni, kölcsönözni.

Azt olvassuk szent Jeromosról, hogy ő letérdelt a barlangban és az isteni kisdeddel a következő párbeszédet folytatta: «Isteni kisded, miért fekszel te olyan kemény en ezen az almon? Nem segíthetnék Rajtad?» És azt kapta válaszul: «Ne törődj te azzal, hogy kemény a jászol, te csak énekeld: Gloria in excelsis Deo». De Jeromos nem hagyta abba: «Szeretnék neked valamit adni, mert olyan szegény vagy». Azt mondja a kisded: «A pénzedre nem vágyom, azt add a szegényeknek, nekem nem kell». «Mégis szeretnék *neked* vala-

mit adni, nem másoknak, neked személyesen». «Igazán — mondja a gyermek — akarnál nekem valamit adni? Hát akkor akarok neked egy szent karácsonyt teremteni: add nekem a te bűneidet, add nekem a te elgyötört lelkedet és add nekem a te kárhozatodat». Jeromos összecsapja a kezét: «Mit akarsz te kisded, én jót akarok neked adni». «De én a bűneidet akarom, hogy elvigyem, a gyötrődő lelkedet akarom, hogy fölemeljem és a poklodat akarom, hogy lezárjam örökre».

Szent karácsonyunk akkor lesz, hogyha az Úr Jézus elveszi a bűneinket, hogyha a mi gyötrődő lelkünket úgy megindítani tudja, ahogy csak ő tud vigasztalni, hogyha ő azt az örök kínlódást valamiképen lehetetlenné teszi számunkra. — Karácsony egy felsőbb világ, ahol más virágok nyílnak, ahol más illatok áradnak, karácsony valami lelkiség, ami tele van szépséggel, erővel, fölénnyel, világgyőzéssel, tele szent, szent, szent pax gaudiummal, békével és örömmel.

Pedig nekünk arra kell iparkodnunk, hogy ez meglegyen. Először, hogy tiszta szivem legyen. A tiszta szív az élet remeklése, az a legelegánsabb élet, a leg-

kiválóbb művészet, a legkényesebb méltóság és finomság. Tiszta szív! Körülöttem nem tiszta szív uralkodik. Látom, hogy a világ egy piszokfészek, hogy a világ útjai tisztátalanok, látom, hogy az egész világ szelleme perverz, minél tovább áll a világ, annál perverzebb lesz; kívül szép, belül rothadás. Látom, hogy az egész világ bűn... Hogyha karácsonyt akarok, azt ebben a piszkos világban hiába keresem. Manapság a világ olyan, hogy már attól a gondolattól is ijedeznék, hogy ott keressem a békét, a szent harmóniát. Ma a világ olyan, mint egy holt tenger, amelyben nincs élet, amelynek a tavai nem arra valók, hogy a rothadást távol tartsák, hanem előmozdítsák. Erjedő tó romlással és rothadással. Tiszta szív! Aki nekem tiszta szivet ad, az nekem karácsonyt ad.

A tiszta szivet csak az Isten adhatja. Én nem tudok magamban megnyugodni, ha az Isten meg nem nyugtat engem. Mert a gyónás és minden egyéb Istenben való megnyugvás, hogy az ember kitárja magát, de azzal, hogy Isten mondja rá az ámen: Jó, megbocsátom a te bűneidet. Csak Isten nyugtathat meg bennünket.

Mikor 1883-ban Rómából hazajöttem,

az én első karácsonyestémet Mária-Nosztrán töltöttem, még pedig úgy, hogy a szentestén egy rázós szekéren érkeztem oda. A plebános beteg volt, miért is 1/2 12 órakor a börtönőr nálam zörgetett be. Én átmentem s a fogház falán láttam fölirásokat: «Álljatok ellent az ördögnek» stb. S mikor arra került a sor a mise folyamán «Isten báránya, ki elveszed a világ bűneit, irgalmazz nekünk! Isten báránya, ki elveszed a világ bűneit, irgalmazz nekünk! Isten báránya, ki elveszed a világ bűneit, adj nekünk békességet! — akkor éreztem, hogy habár én nem gyilkoltam s nem vagyok büntetett előéletű, de azért nekem sem lesz békém, ha az Isten báránya nem veszi el a lelkemről az én bűneimet, mint ahogy elveszi ezeknek a bűneit. Vajjon Mária-Nosztra, a Sacré Coeur vagy egy jezsuita noviciátus, az egészen mindegy. Milyen ember vagyok? Akárki legyek, nekem akkor lesz békém, ha az Isten adja nekem. Milyen világ van körülöttem? Sötét, sáros, ördögi. Karácsony nem a világtól van, hanem attól, hogy az embernek a belső lelki világa megnyugodott, hogy az Istenre rátette a bűnét és megnyugodott benne. Ez a karácsony! A karácsonynak

ki kell emelkednie, mint egy nagy fölséges isteni ténynek, Karácsony nem szünik meg 1919-ben sem, karácsony mindig isteni kegyelem, egy nagy hit, az a hit, hogy az Isten szeret és hogy ez az isteni kisded azért jött, hogy a bűneimet elvigye.

Ha én Michel Angelo remekeit nézem, nem fogom sajnálni a sok márványszilánkot, amelyet az ő vésője letört. Ha egy nagy hegyet nézek, nem azon fogok sopánkodni, hogy milyen kicsi a vakondtúrás. Vakondtúrások a Tátra körül, téglarakások a szent Péter körül, ez a világ. De szent Péter, az géniusz és Michel Angelo, az géniusz és karácsony, az isteni. A karácsony nem történelem, az egy isteni dolog, a karácsony fölséges pax et gaudium. Nekem kell a karácsony művészének lennem. Karácsonyomat senki el nem ronthatja, karácsony attól van, hogy az Isten bennem van, hogy a kisded Jézus az enyém. Ez lehet a mi művészetünk, ez lehet a mi élvezetünk, megnyugvásunk ebben a világban, egy megnyugodott nagy lelkiség, hogy az Isten szeret engemet és úgy szeret, hogy eljön értem.

Hát azt az öreg szent Jeromost a má-

sodik pontban arra kérte a kisded: «Add nekem a te gyötrődő lelkedet, én azt megenyhítem és azt a kis poklot itt belül és azt itt körül úgy lezárom, hogy reád nézve többé nem létezik.» Ha az ember így önmagát nézi, gyarlóságait, tökéletlenségeit, ha az ember sokat törődik önmagával, sokat iparkodik és keveset bir elérni és ha nem birja elérni, hogy úgy örülni tudjon az életnek, az Isten kegyelmének, annak, hogy keresztülvágta magát azokon a hegyeken, annál inkább érzi, hogy az élete valami olcsóság, amit maga sem becsül sokra.

Ha valaki karácsonyt akar, annak nem szabad ilyen letört exisztenciának lenni. Mikor ezt mondom, olyan szegény asszony lép elém, aki reggeltől estig benne van az élet taposómalmában, látni szegénynek az arcán az élet nagy kegyetlenségét, látni, hogy teherhordója az életnek. Ismerjük ezt az egész miliőt! Hát ha valakinek nem is ilyen az élete, de többé-kevésbbé a köznapi életnek ez egy typusa és mindnyájan részt veszünk benne. Ebben az életben karácsonyt csinálni milyen jótékony volna; a gyötört élet helyett lendületet, szárnyalást. Ha magamat né-

zem és ha a világot nézem, sok lendületet nem kapok. Tudod mit: ha a karácsonyfára nézesz, ott látsz fényeket, gyertyákat és egyéb fényeket: a gyermek Jézus szeme fényét, a szent éj cherubját, a boldogságos Szűznek szemefényét — azokat a fényeket nem lehet kioltani. Milyen fényeket jelez? Azt a nagy szeretetet, azt a fölséges, mélységes, titokzatos Istenközeledést. Nirvana jelenti azt a lelkületet, amellyel kifuvunk világosságot. Nirvana a kioltás. Ha olyan fényeim lesznek, amelyeket ki lehet fujni, karácsonyom sohasem lesz. Nekünk olyan fények kellenek, amelyeket nem lehet kifujni: Krisztus szemefénye. Testvéreim, a karácsonyéjszakát ilyen csodálatos isteni fények, krisztusi fények alkotják. Én is kölcsönzök magamnak fényeket, nekem nem szabad elcsüggednem, én arra esküt teszek, hogy a sötétségben nem hiszek, csak a világosságban. Nekem napsugaram van: az isteni kisded ragyogó szeme és Szűz Mária boldogságtól áttüzesedett szeme. Nincs sötétség, amely ezeket a fényeket kioltani tudná. De ha én azokat a dolgokat nézem, amelyek gyötörnek engem — s ide főleg a nagy fájdalmakat, haláleseteket sorolom — az ember

elcsügged. A csüggedés is egy betegség, lelki betegsége az ördögnek. A nagy csüggedés a modern életben is megvan: a nagy fáradtság, ezek a kiégett kráterek, régi világoknak kimerült élete. Ha karácsonyt akarok, odamegyek a Gyermekhez, aki a ki nem merült forrás, a gyöngyöző élet, a fakadó élet. Akkor van karácsonyom, ha én ebben a ki nem merülő életben hiszek és azt mondom: természetes, hogy van éjszaka, de én nem csüggedek. Higyjetek ebben a művészetben. Ne higyjetek a Nirvanában, az élet kiüresítésében, a kiapasztható forrásokban. Higyjetek az isteni kisded szavában, a szemében, a mosolyában, a szeretetében, abban a pax gaudiumban, amelyet ő nekünk hozott és akarja, hogy ez legyen bennünk.

Ne mondja senki, hogy ezt nem teheti, hanem mondja: «Uram, én nem bizom magamban, én benned bizom, Te majd elveszed a bűneimet. Ennek a világnak a fényétől, amely olyan hamar kialszik, én el nem fáradok, mert nekem más forrásaim vannak; a krisztusi szeretet, az isteni élet, amelynek érintésétől majd egészen más szellemi tartalom és lelkiség fakad bennem.

Szent Pál írja: «Örvendezzetek, örvendezzetek mindig, a ti örömötök egy kinyilatkoztatás legyen az emberek számára!» Vagyis mondhassák az emberek: Istenem, ebben a fekete világban vannak ilyen fényes emberek, ilyen lelkes exisztenciák, ebben a kialvó világban vannak ilyen folytonfolyton új fényekre kigyúló lelkek.

Ezt szent Pál a filippieknek írta. Őt ott véresre verték, a két lábát kalodába feszítették, úgy lógott és — énekelt. Aki véres háttal és kalodába feszített lábbal énekelni tud, az írhatja, hogy: «örvendezzetek az Úrban mindnyájan, örvendezzetek, a ti derűs lelketek egy új kinyilatkoztatás legyen az egész világ számára.»

Tudjunk örvendeni, csináljunk magunknak karácsonyt a feketeségben, az élet gyötrelmei között, egy kimerülő világ vergődésében és vajudásában. Ezt nekünk kell megtenni! Ha levágok egy kökényágat és vízbe teszem, az szépen kifakad; épen úgy az én hideg lelkem a hitnek melegétől, a belső lelki szeretet melegétől kifakad, illatozik és Krisztus dicsősége lesz. Minden embernek, aki így tud hinni, szeretni, bizni, hogy a világ ellenkezése dacára mégis karácsonyi örömre tesz szert,

az nemcsak önmagának csinál ünnepet, hanem hozzájárul, hogy kivirágozzék sok kökényág az ő bizó lelkülete által.

Képzeljenek egy kis jászolt és előtte egy kökényágat és gondolják: a kökényág én vagyok és kegyeteknek boldog karácsonyuk lesz. Ezt szívből kívánom mindnyájuknak.